

Universita Karlova v Praze
Fakulta humanitních studií
Studium humanitní vzdělanosti

Bakalářská práce

**Výtvarné umění ve veřejném prostoru:
politika podpory umění magistrátů Prahy a Brna v letech 2007–2013**

Jitka Kotrlá

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Aleš Svoboda

Praha 2013

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval/a samostatně a s použitím pramenů a literatury řádně citovaných a uvedených v seznamu literatury. Práci jsem nevyužila k získání jiného nebo stejného titulu.“

„Souhlasím s tím, že tato bakalářská práce může být zveřejněna v elektronické knihovně FHS UK a může být využita i jako studijní text.“

V Praze dne 28. června 2013

.....

podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala Mgr. Aleši Svobodovi za odborné a přívětivé vedení práce, za jeho cenné rady a připomínky, jež pro mne byly při zpracování této bakalářské práce zásadní.

Dále mé poděkování náleží Ivě Kotrlé a Štěpánce Kotrlé za korektury a zajímavé poznatky. A nakonec Michalu Stanislavovi za pomoc s formální úpravou a morální podporu.

Obsah

1	Úvod	6
2	Teoretické zakotvení výzkumu	7
2.1.	Vymezení pojmů	8
2.1.1.	Výtvarné umění	8
2.1.2.	Veřejný prostor	11
2.1.3.	Umění ve veřejném prostoru	12
2.1.4.	Kulturní politika	14
2.1.5.	Granty a dotace	14
2.2.	Aktéři	17
2.2.1.	Ministerstvo kultury	17
2.2.2.	Kraje	18
2.2.3.	Obce	18
2.2.4.	Magistrát	18
2.2.5.	Občanské sdružení	19
2.2.6.	Obecně prospěšná společnost	19
2.2.7.	Spolek	19
2.2.8.	Nadace	20
2.2.9.	Společnost s ručením omezeným	20
2.2.10.	Akciová společnost	20
2.3.	Vymezení druhů výtvarného umění ve veřejném prostoru	20
2.3.1.	Socha, instalace, intervence	21
2.3.2.	Obraz, fotografie, videoart	22
2.3.3.	Happening, výtvarná performance	23
2.3.4.	Site specific art, land art	23
2.4.	Členění kultury dle stanov EU, ČR, Prahy a Brna	24
2.5.	Legislativní prostředí ČR v oblasti kultury	25
3	Metodologický rámec	26
3.1.	Výzkumný problém	27
3.2.	Výzkumné otázky	27
3.3.	Výzkumná strategie	28
3.4.	Techniky sběru dat	29
3.5.	Analytické postupy	30
3.6.	Hodnocení kvality výzkumu	31
4	Empirická část	32
4.1.	Státní kulturní politika v ČR	32
4.2.	Kompetence Komise Rady hlavního města Prahy pro udělování grantů v oblasti kultury a Komise Rady města Brna pro kulturu	44
4.3.	Zásady pro udělování grantů z rozpočtu města Prahy	45
4.4.	Zásady pro udělování dotací z rozpočtu města Brna	52
4.5.	Analýza přijatých žádostí do grantového řízení v oblasti kultury magistrátu města Prahy	56
4.6.	Analýza přijatých žádostí do dotačního řízení v odboru kultury magistrátu města Brna	58
5	Závěr	60
6	Seznam použitých pramenů	64

1 Úvod

Výtvarné umění ve veřejném prostoru se v posledních letech stává stále aktuálnějším tématem, a to jak ze strany vládních institucí, tak i občanů. Ulice jsou po Sametové revoluci stále více frekventované, což láká nejen uměleckou produkci, ale i reklamní průmysl, který se snaží „za každou cenu“ přilákat pozornost co nejvíce kolemjdoucích.

Domnívám se, že umělecká díla, rozprostřená v každodenním prostoru města, nejen esteticky kultivují jejich prostředí, ale zároveň mohou být pozitivní alternativou nebo spíše substitucí těchto propagačních sdělení, vymývajících naši mysl a fantazii. Umění ve veřejném prostoru navíc podněcuje veřejnou diskusi a komunikaci, a to nejen mezi příslušníky společnosti, ale i mezi nimi a vládoucí vrstvou (v podobě institucionální kritiky ze strany umělců apod.). Umění ve veřejném prostoru se tak stává účinnějším a demokratičtější, neboť oslovuje mnohem více lidí (než je schopné v galeriích a muzeích) a rozvíjí v podvědomí jedinců pocit sounáležitosti a identifikace se společností a státem.

Z těchto důvodů mne zajímá, jak se městské samosprávy snaží ovlivňovat množství a kvalitu výtvarného umění ve veřejném prostoru, do jaké míry tuto oblast rozvíjí a podporují. Veřejný prostor je totiž, spolu s ochranou demokratických hodnot a utvářením prostoru pro diskusi, v kompetenci a správě městských (i státních) institucí. Mělo by být tedy jejich povinností dostatečně pečovat o výtvarné umění ve veřejném prostoru, a to nejen ochranou těchto děl, ale i finanční podporou ze svých rozpočtů.

Výtvarnému umění ve veřejném prostoru, jeho možnostem a jeho schopnostem konkurovat (potlačovat) reklamní produkci, se věnuji od maturitního projektu, v rámci kterého jsem realizovala měsíční výstavu v běžném provozu jedné z brněnských tramvají (obrazy byly rozvěšeny v reklamních vitrínách). Od té doby se na toto téma snažím specializovat a v budoucnu bych ráda organizovala více projektů a výstav ve veřejném prostoru. Uvědomuji si, že z důvodu nedostatečného zaštitění této oblasti ze stran galerií¹, vyplývá nutnost shánění finančních prostředků na realizaci těchto projektů v grantových systémech měst. Z toho důvodu jsem se rozhodla zjistit (analyzovat) podmínky, možnosti a realizaci této finanční podpory.

¹ Patrně nejznámějším projektem v ČR, jež se týká výtvarného umění ve veřejném prostoru a je organizován galerií, je festival Sochy v ulicích, pořádaný Domem umění města Brna. Ačkoliv je tento projekt zaštitěn galerijní institucí, není financován pouze z její činnosti, ale z rozpočtu města Brna, jehož je galerie příspěvkovou organizací.

V následující bakalářské práci se tedy zaměřuji na rozpočtovou podporu výtvarného umění ve veřejném prostoru, na její koncepci, zásady a realizaci ve dvou největších českých městech po dobu šesti let. Přičemž se snažím na základě tohoto popisu, vývoje a komparace politiky podpory umění zjistit, zda se dají definovat příčiny, vedoucí k lepším podmínkám této subvence.

Jako výzkumnou metodu jsem zvolila kvantitativní analýzu sekundárních dat, tzn. dokumentů, vydávaných vládou či samosprávnými územními celky.

Práce začíná teoretickým zakotvením, kde je vymezeno, jakým způsobem problematiku pojmám. Následuje definování termínů, jež se týkají tématu a popis metodologických strategií, užívaných v realizační fázi. Dále je uvedena reflexe kvality výzkumu, kde odůvodňuji některé problémy či nedostatky práce. V empirické části jsou zaznamenány výsledky uskutečněné analýzy dokumentů obou měst, jejichž zásadní rozdíly poté akcentuji v závěru, se snahou nalézt souvislost mezi zásadami (systémem) a realizací rozpočtové podpory výtvarného umění ve veřejném prostoru.

2 Teoretické zakotvení výzkumu

Při volbě tématu práce (propojení výtvarného umění ve veřejném prostoru s podporou umění ze strany státu a města) jsem vycházela ze Zuidervaardova konceptu, který odůvodňuje nutnost podpory umění ze strany státu tím, že umění podstatně přispívá k demokratické komunikaci a sociální ekonomice a posiluje kritický a tvůrčí dialog, který demokratická společnost potřebuje (Zuidervaard, 2010). Tezí jeho práce je, že současná kapitalistická ekonomika způsobuje degradaci sociální role kulturního publika na roli spotřebitele, a že správný stát zase způsobuje degradaci role kulturního výrobce na roli klienta sociálního státu (Zuidervaard, 2010). Této tezi se ve své práci nevěnuji kriticky, spíše z ní čerpám důvody důležitosti financování umění ze strany státu a přínos umění pro společnost; informace o problematice vztahů mezi státem, uměním a demokratickou společností; a dále se zabývám Zuidervaardovým pojetím role veřejného umění se zohledněním důsledků pro kulturní politiku.

Zuidervaardův závěr o významu umění pro stát a občanskou demokratickou společnost ve své práci propojuji s koncepcí umění a veřejného prostoru od Rosalyn Deutsche. Ta pojímá umění ve veřejném prostoru v jeho neoddělitelném vztahu s demokracií jakožto formou společenského uspořádání a vlády a nachází v něm podporu obecně demokratického principu rovnosti (Deutsche, 2011).

Na základě těchto dvou tezí mne zajímá vztah mezi množstvím výtvarného umění ve veřejném prostoru a kulturní politikou magistrátu, neboť pokud je veřejný prostor čistě demokratickou sférou (Deutsche, 2011) a umění je prostředkem občanské a politické komunikace mezi příslušníky státu (Zuidervaard, 2010), pak by měl stát (jakožto nositel a ručitel demokracie a správce veřejného prostoru) a jeho instituce takové umění podporovat, spravovat a rozvíjet mechanismy a zásady vedoucí k jeho expanzi.

2.1. Vymezení pojmů

V teoretické i empirické části této práce operuji s několika pojmy, které je nutné, pro lepší pochopení a orientaci v tématu, vymežit. Jedná se o pokus alespoň částečně nastínit problematiku pojmu umění a proměny v jeho nahlížení skrze různé teoretické přístupy a definice v průběhu historie. Dále jde o teoretické a legislativní vymezení veřejného prostoru, koncepci státní kulturní politiky a v neposlední řadě také objasnění zásad a podmínek státní podpory umění v podobě grantů a dotací realizovaných městskými magistráty Prahy a Brna.

2.1.1. Výtvarné umění

“Umění ve skutečnosti neexistuje. Existují pouze umělci.” (Gombrich, 1997: 15). Slovo umění pojímá každá společnost v různém čase jinak, jde o důsledek proměnlivého procesu vývoje společnosti a její artikulace světa. Umění jakožto konstantní universalita neexistuje. Ani všechny definice umění nejsou s to zachytit jeho absolutní esenci, která by byla společná všem artefaktům bez výjimky a určovala by jejich význam a postavení ve světě nebo jejich jednotnou percepci.

“Umělecké dílo“ není výsledkem nějaké záhadné činnosti, je artefaktem vytvořeným lidmi pro lidi. Pro umělce je v obraze podstatná harmonie, při procesu tvorby se neřídí nějakými zakotvenými pravidly, jedná dle svých pocitů (Gombrich, 1997). Přesto, že se v různých dobách snažili umělci ustálit své zákony a formulovat je v podobě kánonů, je historie svědkem, že tato pravidla byla hojně překračována a nové generace umělců se vůči nim vymezovaly a tvořily tak zásady nové.

Vývoj pojmu umění lze sledovat už od starověku. V přístupné formě nalezneme náčrt tohoto vývoje ve stati Denise Ciporanova v knize *Co je umění?* (Kulka–Ciporanov

2011: 17–43). V této kapitole budu vycházet z tohoto textu a nastíním zásadní historické momenty v utváření definice umění.

Nejstarší koncepce tzv. *klasického pojmu umění* (řecká terminologie: *techné*, latinská: *ars*) vydržela téměř beze změny až do pozdního středověku. Tento pojem zahrnoval mnoho aktivit od fyzických řemeslných prací až po ryzí intelektuální výkon, jehož výstupem nemusí být artefakt. V pozdní antice se tento pojem rozčlenil mezi tzv. svobodné umění (*artes liberales*) a služebné umění (*artes vulgares*). Vázaná či obecná umění jsou osvojitelná fyzickou praxí, která je založena na přetváření materiálu, kdežto základem svobodných umění je intelektuální výkon. Svobodná umění jsou dále rozčleněna v systém sedmi dílčích umění obsažených ve dvou kategoriích – *trivium* a *kvadrivium*. Tento systém dal základ středověkému kurikulu a zavedl hodnotové rozlišení svobodných umění. Pro vývoj estetických teorií bylo však zásadní jiné rozdělení, a to na produktivní činnosti plodící hmatatelné věci (*technitai*) a činnosti napodobivé (*mimesthai*), jejichž výstupem jsou *mimémata* – tedy obrazy či reprezentace věcí, nikoli věci samotné – sem patří mimo jiné i vizuální umění. Toto rozdělení je základem mimetické teorie umění, rozvinuté Platónem a Aristotelem, jejíž základní myšlenkou je, že umění je ve své podstatě především nápodobou přírody.

Renesance s sebou přináší revoluční transformaci pojmu umění, jejíž výsledkem je moderní koncepce krásných umění. Tato přeměna je obhajobou toho, že poezie, malířství, sochařství a architektura spadají také pod pojem umění a jsou tedy odlišná od pojetí řemesla. Renesanční transformace je dovršena klasicistní francouzskou estetikou, v níž klasicistní filosof Charles Batteux odlišuje krásná umění od umění mechanických na základě tzv. autonomního a instrumentálního pojetí (umělecké) hodnoty. Krásná umění (do nichž mj. patří i malířství) jsou zdrojem libosti sama o sobě, avšak umění mechanická (řemesla) jsou produkty užitku s prospěchem pouhého instrumentu.

Účinnost klasické formy mimetické koncepce je definitivně vyvrácena moderním uměním, jehož velkou část tvorby nelze ztotožnit s krásnou nápodobou skutečnosti ani s nápodobou krásné skutečnosti. Navíc inovace moderního umění, v tvůrčím záměru tradičního mimetismu, nenapodobují vůbec nic.

Moderní estetické teorie přichází s pochopením umění jako autonomního fenoménu, jehož hodnota nespočívá v mimouměleckých záměrech, ale je vůči nim naopak v opozici. Podstatné je pouze umělecké dílo samo o sobě, se svými estetickými kvalitami, pro něž je utvářeno a jež jsou pro něj fundamentální funkcí. Estetické teorie osvobozují artefakty od utilitárních zájmů společnosti. K této autonomizaci umění

přispěla britská empirická a německá racionalistická estetika, které v umění uplatňují smyslové poznání (*aisthesis*).

Estetický formalismus Immanuela Kanta postihuje formální účinnost vnímané věci, tj. spojení našich kognitivních schopností imaginace a rozvažování. Generace estetiků po Kantovi zkoumají v charakteru estetického prožívání jeho struktury a obsah, který by byl cestou pro analýzu estetické působnosti uměleckých artefaktů. Systém formálních vztahů je tak přítomný v představách vnímatele i v prvcích, ze kterých je dílo tvořeno. V moderním estetickém formalismu umělecké dílo není dáno svým obsahem, nýbrž svou estetickou formou a organizací formálních kvalit.

Naproti tomu expresionistické hledání společného jmenovatele uměleckých děl nachází prioritu v činnosti tvůrce, obsahu a povahy jeho emocí a pocitů, pro které se stává artefakt zprostředkovatelem k prožitku těchto emocí recipientem. V Croceho teorii je vrcholem takového prožitku estetická kontemplace, která umožňuje kontakt intuice tvůrce s intuicí spotřebitele a propojuje tak jejich role.

Všechny tři zmíněné přístupy: formalismus, estetické pojetí a expresionismus se přes všechny své rozdílné koncepty zabývají jednotnou trichotomií – objektem, jeho tvůrcem a jeho vnímatelem. Všechny tři se také ukazují jako nedostatečná náhrada mimetické teorie. Nedostatkem všech tradičních teorií umění je také snaha postihnout univerzální esenci, jež by vykazovala všechna umělecká díla totožně.

Esenciální definice vymezuje podmínky, které jsou pro jednotlivý případ *disjunktivně* nezbytné a *konjunktivně* dostačující. Avšak v umění zřejmě nelze žádnou takovou esenci postihnout.

Dokument Ministerstva kultury *Koncepce účinnější podpory umění na roky 2007–2013* definuje umění jakožto: „*jako soubor hmotných i nehmotných děl, která jsou utvářena umělci, vycházejí z umělekohistorické tradice a vztahují se k určitému společenství tím, že reflektují jeho kulturní a společenskou identitu*“. (Koncepce účinnější podpory umění na roky 2007–2013, 51) A umělec je zde definován jakožto: „*každá osoba, která vytváří umělecká díla nebo se svou interpretací podílí na vytváření nebo znovuvytváření uměleckých děl, která považuje svou uměleckou tvorbu za hlavní součást svého života, která tímto způsobem přispívá k rozvoji umění a kultury a která je uznávána nebo se snaží, aby byla uznávána za umělce, ať již je nebo není v jakémkoliv pracovním svazku nebo jakémkoliv sdružení*.“ (op. cit.)

2.1.2. Veřejný prostor

Definice veřejného prostoru dle zákona o obcích č. 128/2000 Sb. § 34:

„Veřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.“ (Zákon o obcích č. 128/2000 Sb.)

Definice veřejného prostoru od Rosalyn Deutsche:

„Veřejný prostor je nerozlučně spjat s demokratickými ideály“ (Deutsche, 2011: 145). Dobře zapadá do koncepce soukromého vlastnictví a státní kontroly. Čím více však integrita veřejného prostoru závisí na „... *potlačování - vytlačování z oblasti 'veřejného'...*“ (Deutsche, 2011: 145), tím více se veřejný prostor transformuje do konfiskovaného území, podléhajícího regulačním silám, jež by měl spíše omezovat. Pojem „veřejný prostor“ v kontextu podobných projektů neoznačuje empiricky identifikovatelný terén, ani prostor definovaný sociálními vztahy a ani neodkazuje na konkrétní institucionální místa, kde vznikají a šíří se významy. Namísto toho označuje „... *vztahy strukturující pohled a diskurs*“ (Deutsche, 2011: 149). Veřejný prostor, tedy prostor vztahů, v němž vznikají a jsou utvářeny identity včetně politické, „... *je v tomto smyslu prostor demokratický, nezatížený absolutizujícím výsadami*“ (Deutsche, 2011: 160).

Vymezení veřejného prostoru podle Marie Poláškové:

„Možností, jak se pokusit vymezit míru veřejnosti je více (např. vlastnická práva, formální ustanovení...), ale nejzdařilejším mechanismem by mohl být princip „vyloučení“. Veřejné je viditelné, dá se pozorovat, děje se před zraky obecnstva, je otevřené a dostupné. Vstup do skutečně veřejného prostoru by tak logicky měl být totálně neomezený.“ (Polášková, 2006: 1)

Definice veřejného prostoru podle Zygmunta Baumana:

„Veřejné prostory – agory a fóra ve svých rozmanitých podobách, místa, kde se něco projednává, kde se zveřejňují soukromé události, utvářejí, ověřují a potvrzují názory, kde se dospívá k soudům a vynášejí se odsudky...“ (Bauman, 2000: 33)

2.1.3. Umění ve veřejném prostoru

Zveřejňování uměleckého díla vždy mělo a má ve vztahu s povahou veřejného prostoru pozitivní vliv. Hráló důležitou roli při jeho utváření, a to díky své pružné reakci na společenské změny na základě svých skrytých významů. Umění ve veřejném prostoru kolem sebe shromažďuje zázemí, které umožňuje sdílet interakci, reflexi, diskusi a informační střet. V posledních padesáti letech se rozvíjí jako samostatný obor tzv. „public art“, kde jde o umělecká díla rozmístěná v prostorách běžně vnímaných jako veřejné. „Umění ve veřejném prostoru“ je téma stále aktuální a poměrně dobře zmapované i financované². (www.tz.e-marie.cz, 2006)

Bohuslav Blažek dává umění a veřejný prostor do kontextu s extrémní nečitelností dnešního světa, jenž pohltila i oba póly této relace. Podle něj je umění nečitelné, neboť hranice mezi uměním a neuměním se záměrně posouvá a rozostřuje, i sociální status a samotná možnost existence umění podléhá skepsi. Veřejná sféra je také nečitelná, její prolínající se polarity veřejného a soukromého si snaží podrobit jak totalitární síly plně kontrolující privátní sféru, tak „... *představitelé radikálních alternativních hnutí, která přišla s konceptem deinstitucionalizace*“ (Blažek, 1997: 46).

Dále se Blažek snaží pomocí shrnutí historických tendencí a přístupů vůči pojmu místa, rozlišit dva přístupy k veřejnému prostoru – sakrální (svaté místo) a profánní (světské veřejné místo). Svaté místo není určeno, ale je rozpoznáno skrze to, že se na něm udál nějaký posvátný čin. Světské veřejné místo je konstituováno z rozhodnutí a jednání, je to místo intersubjektivní, sociální, politické a ekonomické, nikoli však geografické. V takovém prostředí se pak díla výtvarného umění, stejně jako jakékoli jiné předměty, nevymezují pouze vůči míře svatosti místa, ale i vůči místu, které je dotvářeno událostí (R. Barker tyto typy opakujících se událostí nazývá behavioral settings, Blažek tento termín přeložil jako situace jednání). Výtvarné umění „... *se tak stává zbožím, předmětem estetického nazírání nebo historického bádání, výrazem mocenského statusu – podle toho, v kontextu jaké situace jednání figuruje*“ (Blažek, 1997: 48). Ve světském veřejném prostoru se umělecké artefakty řadí ke všem ostatním věcem v tom smyslu, že mohou být dle potřeby účelově odstraněny nebo přemístěny,

² Umění ve veřejném prostoru tedy pozitivně přispívá společnosti a napomáhá k demokratické interakci mezi "lidem a vládou" a k sociální reflexi jednotlivců. Spolu s vymezením veřejného prostoru jako čistě demokratické sféry přístupné všem bez omezení, z těchto poznatků vyplývá, že toto umění by mělo být přístupné bez placení. To je další závěr, na základě něhož jsem nahlížela na výtvarné umění ve veřejném prostoru z hlediska rozpočtové podpory magistrátu (města), neboť v jeho zájmu je podporovat komunikaci ve společnosti a jeho úkolem by v tomto směru mělo být finančně veřejné umění podporovat, aby mohlo být pro všechny obyvatele města přístupné a naplňovalo tak podmínky veřejného prostoru.

mohou se stát soukromým majetkem a být tak zneprístupněny veřejnosti, popřípadě mohou být ukradeny nebo prodány.

Matějů shrnuje posvátné i profánní prostory do jednoho sociologického hlediska, ze kterého vyplývá, že se tyto prostory soustředí kolem kulturních významů a hodnot, že jsou spjaty se symbolikou dějů a míst, vytváří ničím nenahraditelné socializační prostředí, plní důležitou sociálně integrační funkci, jsou místem pro setkávání lidí, jejich projevů, interakcí a komunikací, „*umožňují prezentaci individuálních či skupinových výkonů a utváření a prosazování (slovy S. Sontagové) nové senzibility – citlivosti a vnímavosti.*“ (Matějů, 1997: 47)

Liška definuje umění ve veřejném prostoru od doby antiky po druhou světovou válku (kromě středověku, který městský veřejný prostor neznal) jako nositele krásy, pomůcku orientace ve městě a kreativně zhmotněnou moderní ideologii svobody. V postmoderní době se pak problematika umění ve veřejném prostoru ztrácí v nahlížení smyslu umění jakožto individuálního výrazu a komunikace. Ve funkcionalismu, kde do urbanismu a architektury pronikají výtvarné tendence, dochází k postulátu, že další estetické doplňky by byly přebytečné. Jedná se o výtvarnou architektonickou strategii založenou na modernistické ideologii tzv. „*gesamtkunstwerku*“³, jejímž důsledkem je přesvědčení, že umělecké dílo ve veřejném prostoru je „... *přežitým a přebytečným elementem*“ (Kupková, 2009: 17). Současný stav umění ve veřejném prostoru je také nejistý a neuspokojivý, díla v ulicích slouží podobným účelům jako ve starověku.

Ideální integrací uměleckého díla do veřejného prostoru se jeví účast umělce již u vzniku a plánování architektonických objektů a urbanistických komplexů. K těmto tendencím je však nedostatečná ochota architektů a nepřispívá jim ani byrokratická praxe, týkající se povolování a vzniku architektonických projektů v urbanistickém prostředí. Navíc je většina veřejného prostoru již nevratně určena a zaplněna historickou zástavbou.

Umělecké intervence do veřejného prostoru by měli v jejich recipientovi „... *iniciovat konstruktivní nejistotu, která v něm vzbudí zdravou nedůvěru k již existujícím řešením a zvědavou chuť k řešením novým*“ (Kupková, 2009: 18).

³ Gesamtkunstwerk - komplexní umělecké dílo.

2.1.4. Kulturní politika

Kulturní politika, jak ji známe nyní, je poměrně mladá, vychází z pojetí společensko-kulturní zodpovědnosti demokratických vlád a začala se rozvíjet až po druhé světové válce. Prvotním dokumentem, ze kterého kulturní politika vychází, bylo „Právo na kulturu“, obsažené ve Všeobecné deklaraci lidských práv ve Spojených státech z roku 1948 (přijato na Valném shromáždění Spojených národů), které ukládá právo svobodně se účastnit kulturního života společnosti a těšit se z umění. V Evropě nese za kulturu a umění, na rozdíl od USA, zodpovědnost stát, regionální veřejné správy a velká města. V České republice se po Sametové revoluci začaly podmínky v oblasti kultury a umění razantně měnit, mnoho zákonů bylo zrušeno, nastala liberalizace a spontánně začaly vznikat nevládní neziskové umělecké a kulturní organizace, firmy a různé umělecké a kulturní formace. Zásadní v těchto letech bylo zrušit závislost umění a kultury na státu, čímž je do dnešních dnů potlačována zodpovědnost státu a veřejné správy v tomto rezortu (Smolíková, 2008).

Kulturní politika je realizována otevřeně skrze vymezený a definovaný proces a je řízena organizací či institucí (Ministerstvo kultury, instituce veřejné správy). Ne ve všech zemích je však kulturní politika vymezena formálně, jak je tomu např. ve Spojených státech (Smolíková, 2008). Na českém území byl první strategický dokument zahrnující oblast umění přijat až v roce 2006 s názvem *Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013*⁴ (Kottová, 2010). V těchto letech došlo také k uznání ze strany Evropské komise, že kultura je oblastí, která může za určitých podmínek přispět k regionálnímu a sociálnímu rozvoji. Dokument spravující zásady a náležitosti kulturní politiky v ČR, vydaný Ministerstvem kultury, je *Státní kulturní politika 2009–2014*.

2.1.5. Granty a dotace

Dotace z ekonomického hlediska znamenají peněžitý dar nebo jinou peněžitou úhradu ze strany státu nebo územně správního celku danému subjektu, s cílem snížení ceny daného statku, jehož poskytování je ve veřejném zájmu. Dotace neslouží k úhradě celé požadované částky, příjemce musí část nákladů uhradit svépomocí nebo z dalších finančních zdrojů. Dotace je často pojímána jako opak daně, i když často může být

⁴ Analýza dokumentu viz str. 44.

udělena formou snížených daní (daňové úlevy nebo daňové prázdny). Účelem dotace je to, že podporovaný statek může užít více spotřebitelů, než kdyby nebyl subvencován. To však může mít za následek nadměrnou spotřebu statku a absenci spoření. (www.cs.wikipedia.org)

Dotace se dělí na dva druhy. Města získávají peníze na ty činnosti, ve kterých zastupují stát (dotace sociálního rázu jako např. dotace na činnosti výkonů státní správy, dotace na školství). Druhým typem jsou dotace nárokové, tzn. že o ně uchazeč musí řádně požádat příslušný orgán či fond. Dle směrnic EU by měly být dotace z veřejných prostředků k dispozici pouze na podporu „... *nepodnikatelských subjektů, na výchovu, vzdělávání, výzkum, jehož výsledky jsou veřejně přístupné apod. Poskytování podpor nesmí narušovat rovné tržní podmínky nebo destabilizovat jakýmkoli způsobem otevřený evropský hospodářský prostor*“ (www.dotaceonline.cz).

„Dotace jsou určeny na podporu veřejně prospěšných, nekomerčně zaměřených projektů z oblasti: výstavních projektů a rezidenčních pobytů, galerií a odborných profesních organizací, užitých umění a designu, vydávání periodických i neperiodických publikací, tvůrčích dílen a symposií a projektů interdisciplinárního charakteru s významným podílem výtvarné složky.“ (Koncepte účinnější podpory umění na rok 2007–2013: 40)

Dotací řízení jsou každý rok vyhlašována v souladu se zákonem o rozpočtových pravidlech a v souladu s *Hlavními oblastmi státní dotační politiky vůči nestátním neziskovým organizacím*, které každoročně schvaluje vláda ČR svým usnesením. Dotace jsou udělovány na základě *Zásad vlády pro poskytování dotací ze státního rozpočtu ČR nestátním neziskovým organizacím ústředními orgány státní správy*, jež schválila vláda na základě interních předpisů MK. (Koncepte účinnější podpory umění na léta 2007–2013)

Dle magistrátu města Brna pojem dotace znamená poskytnutí peněžních prostředků z rozpočtu města Brna právnickým nebo fyzickým osobám na předem stanovený účel, který přispívá k nabídce města v dané oblasti nebo pro aktivity, na jejichž uskutečnění a rozvoji má město Brno zájem (*Zásady pro poskytování dotací z rozpočtu statutárního města Brna*, 2012).

Grant je účelový příspěvek na veřejně prospěšný záměr, pro který je získán na základě veřejné soutěže. Ve většině Evropy je grant míněn jako „... *podpora vědeckých, výzkumných, případně i kulturních projektů, poskytovaná institucemi*“ (www.cs.wikipedia.org).

Grant je, dle magistrátu města Prahy, formou účelové dotace vázané na kulturní projekt nebo subjekt. Je vázán zákonem č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, který na základě samostatné působnosti města ukládá, dle § 16, v souladu s místními předpoklady a zvyklostmi, péči o vytváření podmínek k rozvoji sociální péče a uspokojování potřeb občanů, čehož se týká i kulturní rozvoj. Dále je upraven zákonem č. 203/2006 Sb. o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, kde jsou v § 2 vymezeny kulturní veřejné služby, jejichž principem je „... *zpřístupňování umělecké tvorby a kulturního dědictví veřejnosti a v získávání, zpracování, ochraně, uchování a zpřístupňování informací, které slouží k uspokojování kulturních, kulturně výchovných nebo kulturně vzdělávacích potřeb veřejnosti*“ (Koncepce kulturní politiky HMP, 2010: 6).

Principem grantů je finanční podpora k možnosti odstartování projektu, přičemž poskytnuté prostředky se nemusí vracet, pokud jsou podmínky poskytnutí grantu dodržovány. Dotace je formou poskytnutí daného množství finančních prostředků, nejčastěji ze státního rozpočtu (nebo z územních rozpočtů). Konkrétní účel dotace může, ale nemusí být stanoven. Neexistuje žádný explicitní rozdíl mezi grantem a dotací, snad pouze přesnější účelovost a specifika grantu, na rozdíl od dotace⁵. Dotace je také pojímána jako veřejná podpora zejména investičních nákladů projektu. Obecně je program finanční podpory nazýván dotací v případě, že spolufinancuje podíl 80-ti a více procent investičních nákladů projektu.⁶ Dobrovolný přenos peněz ve prospěch soukromého sektoru nebo soukromé osoby je také označován pojmem dotace.

„Vládní finanční statistika a Systém národních účtů v příručkách MF ČR nabízí užší definici slova dotace jako nenáročný transfer, který poskytuje vláda vybraným podnikům a jehož velikost se určuje na základě úrovně produkce nebo činnosti či na základě množství a hodnoty vyprodukovaného zboží a služeb. V širším smyslu se zde uvádí, že je za dotaci považována jakákoliv platba či poskytnutá daňová výhoda přiznaná jedincům v závislosti na jejich osobní situaci, která se poskytuje za podmínek stanovených v zákoně nebo nařízení.“ (www.dotaceonline.cz)

⁵ Magistrát města Prahy používá termínu "grant", popř. "účelová dotace". Magistrát města Brna zase užívá pojem "dotace", popř. "neinvestiční dotace". Zásady pro udělování grantů města Prahy jsou skutečně více formulované, detailně specifikované a konkrétně zaměřené, oproti zásadám a pravidlům udělování dotací z rozpočtu města Brna.

⁶ Tuto náležitost dotace města Brna nespĺňují, ačkoliv tohoto termínu užívají.

2.2. Aktéři

„Do oblasti kultury vstupují prostřednictvím vkladu svých finančních prostředků územně samosprávné celky“ (Program rozvoje kultury města – souhrnná zpráva, 2012: 23), (tzn. kraje, města) a stát prostřednictvím Ministerstva kultury.

Grantový systém v oblasti kultury, jehož zásady a koncepce vycházejí ze státní kulturní politiky, je tvořen dvěma skupinami aktérů. První skupinou jsou veřejné instituce státní, regionální či městské povahy, které tvoří formální podmínky podpory umění a jsou v pozici jejího zprostředkovatele, poskytovatele a správce. Na druhé straně stojí nezávislé nestátní kulturní neziskové organizace, podnikatelské subjekty nebo fyzické osoby, které jsou v pozici žadatelů a příjemců využívajících nabízenou podporu z veřejných rozpočtů státu, krajů a měst. Grantová podpora kulturních projektů může být udělována z fondů a grantů Evropské unie, z grantů Ministerstva kultury, z grantové podpory krajů, měst a jejich městských částí.

Pro účely tématu této bakalářské práce se zaměřuji pouze na analýzu grantového systému na úrovni obcí, tzn. magistrátů, omezím se tedy pouze na popis této instituce ve vztahu s politikou podpory umění a na popis těch aktérů, kteří mohou této podpory skrze tento úřad využívat. Nejde mi o zevrubný popis všech aktérů, spíše o nastínění subjektů účastných na grantovém systému podpory kultury ze strany měst v ČR a subjektů, jež mají kompetenci pro vytváření podmínek v oblasti kultury nebo pro přerozdělování veřejných rozpočtů (kraje).

2.2.1. Ministerstvo kultury

Jde o ústřední orgán státní správy pro umění, kulturně výchovnou činnost, kulturní památky, výrobu a obchod v oblasti kultury, provádění autorského zákona apod. Ve své působnosti plní úkoly stanovené zákonem a jinými obecně závaznými předpisy vyplývajícími z členství ČR v EU a v ostatních integračních seskupeních a závazných mezinárodních organizacích. Ve své činnosti se řídí ústavními i jinými zákony a usneseními vlády. Ministerstvo kultury zkoumá společenskou problematiku ve své působnosti, analyzuje dosahované výsledky v oblasti kultury a vydává kulturní politiku, jež předkládá vládě ČR a zveřejňuje občanům, a již se řídí samosprávné orgány při tvorbě svých kulturních programů (včetně grantové/dotační podpory kultury a umění).

Dále předkládá podklady k sestavení návrhů státních rozpočtů⁷. Připravuje návrhy zákonů a právních předpisů v oblasti své působnosti a dbá o zachování této zákonnosti. V neposlední řadě podporuje umění, kulturní aktivity a péči o kulturní dědictví poskytováním dotací a příspěvků z kapitoly 334 státního rozpočtu⁸, zřizuje 34 příspěvkových organizací a 1 obecně prospěšnou společnost národního či mezinárodního významu. (Státní kulturní politika, 2009–2014)

2.2.2. Kraje

Starají se o všestranný rozvoj ve svém území a o potřeby svých obyvatel. Podporují rozvoj kultury ze svých rozpočtů a plní úkoly stanovené zvláštními předpisy. Jsou zřizovateli krajských knihoven, muzeí a galerií, apod. Spoluvytváří legislativní, koncepční a finanční předpoklady pro rozvoj kultury v kraji a reagují na aktuální potřeby v souladu s koncepcemi vlády a doporučeními Ministerstva kultury.

Zvláštní důraz ve své koncepci kraje kladou na rozvíjení volnočasových aktivit občanů a mezinárodní kulturní spolupráci. (Státní kulturní politika, 2009–2014)

2.2.3. Obce

Stejně jako kraje pečují o rozvoj svého území a potřeby svých občanů, chrání veřejný zájem. Rozvoj kultury podporují ze svých rozpočtů, některé obce jsou také zřizovateli kulturních institucí jako kraje. Na podporu kulturních aktivit některá města vyhláší i výběrová řízení. Některá města si tvoří a schvalují vlastní kulturní politiku (např. Plzeň). (Státní kulturní politika, 2009–2014)

2.2.4. Magistrát

Tato instituce ve statutárních městech (a také v hlavním městě Praze) plní funkci městských úřadů. Nejvyšším orgánem samostatné působnosti magistrátu je zastupitelstvo města, výkonným orgánem samostatné působnosti je rada města a v čele magistrátu stojí primátor. Magistrát je členěn do několika úseků, kterým náleží jednotlivé odbory. Odbor kultury spadá pod úsek sociálně-kulturní a měl by sloužit k navržení koncepce kultury v působnosti města, k zajištění údržby, oprav a úprav

⁷ Kapitola 334 státního rozpočtu – Ministerstvo kultury.

⁸ Tyto dotace však nejsou předmětem analýzy této práce, která se soustředí pouze na finanční podporu z rozpočtu magistrátů.

pomníků, památníků, pamětních desek a plastik, které nejsou zapsány v seznamu nemovitých kulturních památek a jsou v majetku města, k zajištění realizace nových výtvarných děl, památníků a pamětních desek, k poskytování finančních prostředků z rozpočtu města na projekty v oblasti kultury a k zajišťování činnosti související s výkonem zřizovatelských funkcí vůči příspěvkovým organizacím. (www.brno.cz)

2.2.5. Občanské sdružení

V polistopadovém režimu v ČR jde o nejstarší a nejrozšířenější právní formu. Činnost občanského sdružení upravuje Zákon o sdružování občanů č. 83/1990 Sb. Účelem této organizace je buď sdílení společných zájmů mezi občany nebo obecně prospěšná činnost pro společnost. Vznik je podmíněn registrací stanov na Ministerstvu vnitra ČR, členem se mohou stát fyzické i právnické osoby. Občanské sdružení může podnikat v rámci hromadění zisku pro naplňování svých cílů. (Zákon o sdružování občanů č. 83/1990 Sb.)

2.2.6. Obecně prospěšná společnost

Činnost této další nestátní neziskové organizace upravuje Zákon o obecně prospěšných společnostech 284/1995 Sb. Účelem je poskytování obecně prospěšných služeb, které jsou uvedeny v zakládací listině. Vznik je datován ode dne zápisu v rejstříku obecně prospěšných společností. Zakladatelem se může stát fyzická i právnická osoba. Pod svým jménem může podnikat v tzv. doplňkové činnosti, zisk slouží pouze k naplňování obecně prospěšných služeb, pro něž je společnost založena. (Zákon o obecně prospěšných společnostech č. 284/1995 Sb.)

2.2.7. Spolek

Jedná se o sdružení či skupinu osob, může však označovat i subjekty obchodního charakteru. Jedná se spíše o historický právní pojem, kterému se v dnešním českém právu nejvíce podobá občanské sdružení. (cs.wikipedia.org)

2.2.8. Nadace

Právnická osoba zřízená pro sdružování majetku sloužícímu k dosahování obecně prospěšných cílů. Činnost nadace se řídí zákonem o nadacích a nadačních

fondech č. 227/1997 Sb. Zakladatel či zakladatelé vymezí v nadační listině nebo závěti účel, pro který byla nadace založena, který pak nesmí nikdo včetně samotného zakladatele pozměnit. Statutární orgány nadace mohou s nahromaděným majetkem nakládat pouze v souladu se zásadami, které stanovil zakladatel. (Zákon o nadacích a nadačních fondech č. 227/1997 Sb.)

2.2.9. Společnost s ručením omezeným

Jedná se o právnickou osobu v ČR, ale i v jiných zemích. Představuje pomezí mezi kapitálovou a osobní obchodní společností. Jakožto kapitálová společnost musí povinně vytvářet základní majetek (minimální povinná částka je 200 000 Kč, kterou zároveň ručí v plné výši v případě porušení svých závazků), má většinové rozhodování a každý člen tvoří zároveň statutární orgán. Jakožto osobní společnost má omezený počet společníků (50) a má omezenou převoditelnost obchodních podílů. Za založenou se pokládá od okamžiku vytvoření obsahu společenské smlouvy a jejím podpisem všemi společníky, vznik je pak datován ode dne zápisu v obchodní rejstříku. Její činnost upravuje Obchodní zákoník. (Obchodní zákoník č. 513/1991 Sb.)

2.2.10. Akciová společnost

Obchodní společnost, jejíž kapitál je rozdělen do totožných podílů – obchodovatelných akcií. Nákupem akcie na kapitálovém trhu se každý může stát podílníkem – akcionářem. Ztráty jsou ručeny pouze do výše podílu na společnosti. Statutárním zástupcem této právnické osoby je volné představenstvo (správní rada). Založit akciovou společnost může i více osob, vznik společnosti je vázán na první valnou hromadu, zaplacení emisního ážia a vložení veškerých nepeněžitých vkladů všemi akcionáři. Poté může rejstříkový soud povolit zápis společnosti do obchodního rejstříku. Činnost je vymezena Obchodním zákoníkem a od 1. ledna 2014 ji bude upravovat ještě Zákon o obchodních korporacích. (Obchodní zákoník č. 513/1991 Sb.)

2.3. Vymezení druhů výtvarného umění ve veřejném prostoru

K veřejnému prostoru se váže několik druhů výtvarného umění, které v něm mohou být aplikovány, či které jsou koncipovány na míru jeho charakteru a podmínkám. Sochy zdaleka nejsou už jedinou možností, jak oživit, zkulturnit či

tematizovat veřejný prostor či prostor mimo institucionalizovaný pojem „veřejného“, jako je například krajina.

V následující kapitole se pokusím velmi obecně definovat druhy umění, které mohou být zastoupeny v prostorách mimo galerie a muzea a stávají se tak předmětem analýzy. Je nutné podotknout, že mnohé umělecké disciplíny z následujícího výčtu se vzájemně prolínají nebo mohou být použity pospolu. Z toho důvodu jsem některé druhy tematicky spojila k sobě, neboť se vzájemně velmi podobají ve svém zaměření a koncepci.

2.3.1. Socha, instalace, intervence

Médium sochy je charakteristické svou trojrozměrnou a hmatatelnou formou, aniž bychom však většinou hmat při její percepci uplatňovali. Specifickým druhem je plochý, avšak stále trojrozměrný reliéf. Ve fundamentální rovině se socha dělí na plastiku, vytvářenou modelováním hmoty a tvaru z měkkých materiálů a sochařství, která je vytvářena postupným vysekáváním a odštěpováním tvarů z jednoho pevného materiálu. (www.artlist.cz)

Takovému základnímu vymezení pojmu sochy by, podle výtvarné teoretičky Rosalind Krauss, vyhovovalo staré pojetí sochy jakožto pomníku, symbolicky vypovídajícímu o významu a užití konkrétního místa, v němž se vyskytuje. Neoddělitelnou součástí sochy-pomníku je podstavec, který ji jakožto reprezentující symbol vymezuje a odlišuje od skutečného místa. Tato tradiční představa sochy přetrvávala u západních civilizací až do konce devatenáctého století.

S nástupem modernismu se přístup k užití a významu sochy pozměňuje. Vstupuje do prostoru, který je její negativní existencí – absencí místa. Zde se vytrácí pomník a stává se pouhou abstrakcí, jeho odkaz směřuje pouze k jemu samému, nikoli k významu místa. Socha se tak stala autonomní právě tím, že pohltila podstavec a akcentovala svůj materiál – to z čeho je a čím díky čemu je.

Od šedesátých let dvacátého století socha završila stav své obrácené logiky a stala se čistou negací, splynutím toho, co je vyloučeno. Stala se tím, co není ani budovou ani krajinou, stala se buď *ne-krajinou* v krajině nebo *ne-architekturou* v architektuře. Socha tak expandovala ve svém poli a pojmula do své podstaty nové substance. (Císař–Krauss, 2011: 131–143)

Instalace je pojem, který od sedmdesátých let označuje způsob tvorby, který využívá sochařských materiálů či jiných prostředků k vytváření či přetváření prostoru. Instalace nemusí být nutně hmotné, existují i na úrovni kyberprostoru, videa a zvuku a mohou zpravidla existovat pouze v prostoru, pro který byly vytvořeny. (www.artlist.cz)

Intervence v pojetí této bakalářské práce je míněna jako sociální intervence do veřejného prostoru. V tomto směru jde o umělecký počín, který se nachází na hranici politické diskuze a uměleckého vyjádření, jehož účelem je akcentování a kritika určitých aspektů společnosti. Intervence zahrnují širokou škálu uměleckých vyjádření od public artu po happeningy (www.artlist.cz). Je však velmi pravděpodobné, že pro tuto sociální či institucionální kritiku, nebude ze strany tvůrců žádáno o grant z rozpočtu města, popř. že by byla taková žádost schválena. Nicméně jsou intervence častou součástí „uměleckého nárokování“ veřejného prostoru měst.

Intervence do již existující architektury a infrastruktury, vyvolávající jejich (formální, vizuální či funkční) transformaci v umělecké objekty, shledává Liška jako vhodné řešení pro aplikaci umění ve veřejném prostoru. Navíc, využitím ready-made a konkrétních přeměn daných prostor, lze nelézat nové funkce a možnosti daného místa a předávat tak poselství, jež mohou občana (recipienta) aktivovat „... *k účasti na demokratické přeměně vlastního života a společnosti*“ (Kupková, 2009: 21).

2.3.2. Obraz, fotografie, videoart

Obrazem se obecně rozumí veškeré dvojrozměrné grafické techniky. Jeho použití ve veřejném prostoru je poměrně omezené a komplikované. Originály mohou do prostoru ulic vstoupit nejčastěji ve vitrínových galeriích (tzv. „off space“), které jsou řazeny do umění ve veřejném prostoru, spíše než do galerijní prezentace. Jsou v bezpečí před zcizením či zničením a zároveň jsou vystaveny na odív kolemjdoucích bez jakéhokoli omezení či zpoplatnění. Další cestou, jak mohou být prezentovány, je skrze jejich reprodukce, které se dají vyvěsit na panelech, billboardech, budovách, apod.

Fotografie je výsledkem mechanického zachycení a uchování viděné reality. S prezentací fotografie ve veřejném prostoru je to stejné jako v případě obrazu.

Videoart je také dvojrozměrným médiem, buď se zvukovým doprovodem nebo bez. Jeho použití ve veřejném prostoru je v poslední době často populární na fasádách budov.

2.3.3. Happening, výtvarná performance

Happening historicky předcházela performanci. Zpravidla jde o jednorázovou akci – představení bez detailního scénáře a secvičování, jejichž obsahem jsou sami účastníci se umělci. Happeningu se účastní i diváci a spontánně tak rozvíjí inscenovaný děj. Většinou je happening tematicky nějakým způsobem zaměřen na sociální či politickou kritiku a působí provokativně (www.hlavaty-jan.cz). Často se odehrává při vernisážích v galerii, ale jsou velmi běžné i přímé akce ve veřejném prostoru, které oslovují kolemjdoucí.

Performance se, stejně jako videoart kinematografií, inspiruje divadelní tvorbou, ačkoliv oproti divadlu neprezentuje celý příběh či podstatu předváděného, předává divákovi pouze podnět, který si poté on sám dotvoří ve své mysli. Na rozdíl od happeningu, jsou diváci při sledování performance pasivní a nevstupují do děje (www.artlist.cz). Aplikace performance ve veřejném prostoru je stejná jako u happeningu.

2.3.4. Site specific art, land art

Site specific art je výtvarný projekt spojený s konkrétním místem. Často se vyskytuje v nepoužívaných továrnách či sakrálních budovách, ve veřejném prostoru města nebo v krajině (obvykle v těžko přístupných místech). Podobně jako instalace jsou site specific projekty koncipované na míru prostoru, kterým jsou vymezeny a jenž dotváří a jsou tak nepřenositelné, neboť pak by pozbyly svého smyslu a účinku. Výstupní projekty této umělecké disciplíny, pokud pracují s veřejným prostorem, oslovují obyvatele měst a přivádí je k politické či společenské diskusi, např. na manipulaci s prostorem a jeho obyvatele v rámci urbanismu. (Polášková-Schmelzová, 2006). Site specific art je v podstatě sochou v rozšířeném poli, o které je řeč výše⁹.

Land art, stejně jako site specific art, ve svých počátcích představoval odklon a protest umělců vůči komercializaci umění, spojené s galerijním provozem. Land art nevyužívá tradiční výtvarné prostředky a materiály. Pracuje s přírodninami, které přetváří v artefakty, propůjčuje jim jiný účel a hodnotu. Vzniklá díla jsou poté ponechána vlastnímu osudu, jsou přetvářena a ničena přírodou. Jejich existence je tak dokumentovaná a zachována pouze na fotografiích a videích. (www.artmuseum.cz)

2.4. Členění kultury dle stanov EU, ČR, Prahy a Brna

⁹ Zde viz 2.3.1. Socha, instalace, intervence.

Umění je procesem tvorby a vnímání estetických hodnot, je formou společenského vědomí. Kultura je poté, ve vztahu k umění, nadřazeným pojmem. Jedná se o souhrn hmotných a duševních statků vytvořených lidmi v průběhu dějin, o dynamický systém hodnot a aktivit vznikajících na základě uspokojování přirozených kulturních či uměleckých potřeb. Kultura zprostředkovává a vytváří estetické a etické hodnoty, jejím výrazem je kreativita a rozmanitost. (Státní kulturní politika 2009–2014)

Kultura sestává z několika podružných oblastí, které tvoří její náplň a zaměření z hlediska institucionální státní správy. Evropská unie člení kulturní sektor do čtyř okruhů, které se následně dělí na jednotlivá odvětví a popřípadě i jejich pododvětví:

1. Oblast hlavních uměleckých odvětví
 - Výtvarné umění - řemesla, malířství, sochařství, fotografie
 - Scénická umění - divadlo, tanec, cirkus, festivaly
 - Kulturní dědictví - muzea, knihovny, archeologická naleziště, archívy
2. Kulturní průmysl
 - Film a video
 - Televize a rozhlas
 - Videohry
 - Hudba
 - Knihy a tisk
3. Tvůrčí průmysl a aktivity
 - Design
 - Architektura
 - Reklama
4. Příbuzná průmyslová odvětví
 - Výrobci PC, výrobci MP3 přehrávačů a mobilních telefonů (Smolíková, 2008).

Umění náleží do odvětví kultury, která jej spravuje. V České republice lze kulturu rozdělit z hlediska administrativy do několika složek: umění, knihovny a knižní kultura, muzea a galerie, památky, kinematografie a audiovizí, provádění autorského práva, církve a náboženské společnosti (Smolíková, 2008).

Kultura z hlediska grantové podpory se dále člení dle stanov EU do oblastí performing arts, kulturní dědictví, literatura a visual arts. Z tohoto rozdělení následně

čerpá dokument *Zásady pro poskytování účelových dotací – grantů v oblasti kultury a umění*, v němž se vymezuje zaměření grantů hlavního města Prahy na kulturu a umění do těchto dílčích oblastí: divadlo, hudba, tanec, výtvarné umění, literatura a ostatní, tzv. „crossover“.

Brněnské dotace poskytované na neziskové a nekomerční projekty a neziskovou činnost jsou rozděleny do těchto sekcí: mimořádné kulturní akce místního i regionálního významu, případně kulturní reprezentace města Brna v zahraničí; rozvoj amatérské a místní kultury, zájmové umělecké činnosti; podpora profesionálních kulturních aktivit; podpora uměleckých řemesel a lidových tradic, výstavy a prezentační akce; vydavatelská činnost (s důrazem na brunensie). (Informační servis OK MMB, 2011)

2.5. Legislativní prostředí ČR v oblasti kultury

Prvotním dokumentem, ze kterého dále vychází zákony v oblasti kultury, je Listina základních práv a svobod České republiky, vyhlášená usnesením předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992. Články týkající se kultury zde občanům zaručují právo svobodného přístupu ke kulturnímu bohatství za podmínek stanovených zákonem, práva k výsledkům tvůrčí duševní činnosti jsou pod ochranou zákona, kulturní památky nesmí být při výkonu ničích práv poškozeny či ohroženy nad míru stanovenou zákonem a příslušníci národnostních menšin mají právo společně s ostatními členy menšiny rozvíjet svoji kulturu. V neposlední řadě je zde také zaručena svoboda umělecké tvorby a svobodné šíření výsledků umělecké tvůrčí činnosti. Práva tvůrců pak spravuje Zákon o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů č. 121/2000 Sb. (autorský zákon). Muzejní a galerijní instituce jsou chráněny zákonem o ochraně sbírek muzejní povahy a o změně některých dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů. Dalšími zákony v oblasti kultury, které souvisejí s podporou umění, jsou: Zákon o státní památkové péči č. 20/1987 Sb.; Zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, v platném znění; Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, v platném znění; Zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla) ve znění pozdějších předpisů; Zákon č. 157/2000 Sb., o přechodu některých z majetku České republiky do majetku krajů; Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích; Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů ve znění pozdějších předpisů; Zákon č. 320/2001 Sb., o finanční

kontrole ve veřejné správě a o změně některých zákonů, v platném znění; Zákon č. 290/2002 Sb., o přechodu některých dalších věcí, práv a závazku České republiky na kraje a obce, občanská sdružení působící v oblasti tělovýchovy a sportu a o souvisejících změnách; Předpisy EU zejména v oblasti poskytování finančních prostředků ve smyslu čl. 107 a následně smlouvy o fungování Evropské unie a nařízení Komise ES č. 1998/2006.

Ve výše uvedeném legislativním vymezení mi nešlo o úplný výčet zákonů či celkový přehled platné legislativy v oblasti kultury, jako spíše o pojmové zdůraznění nejdůležitějších dokumentů, spravujících práva a předpisy v oblasti výtvarného umění a státní podpory v kultuře.

3 Metodologický rámec

V bakalářské práci se zabývám výtvarným uměním (do kterého zahrnuji sochy, instalace, intervence, site specific art, land art, videoart, happening, performance, fotografie popř. obrazy) ve veřejném prostoru měst Prahy a Brna z pohledu politiky podpory umění (granty a dotace), kulturní politiky a legislativy upravující přerozdělování veřejných prostředků v rámci magistrátů zkoumaných měst a v rámci českého státu v rozmezí let 2007–2013. Specificky se zaměřuji na vývoj a na popis systému podpory umění (zejména finanční) ze strany státu, která je realizovaná prostřednictvím magistrátů zkoumaných měst a je určena pro výtvarné umění ve veřejném prostoru. Dále se práce zaměřuje na srovnání zásad a naplňování této podpory mezi městy Prahou a Brnem a na srovnání počtu podaných, přijatých, schválených a zamítnutých žádostí o grantovou/dotační podporu umění ve veřejném prostoru mezi oběma městy.

Z tohoto rámce zaměření bakalářské práce vyplývá, že empirická část je naplňována pouze analýzou dokumentů, které souvisí s výše uvedenými náležitostmi, jsou relevantní pro dané téma a jsou veřejně dostupné v institucích (zpravidla na webových stránkách), jejichž činnost podléhá zkoumání této práce.

3.1. Výzkumný problém

Výzkumným problémem této práce je – zkoumání možné korelace mezi kulturní politikou městského magistrátu a množstvím grantově/dotačně podpořených výtvarných projektů (týkajících se veřejného prostoru měst Prahy a Brna v letech 2007–2013) – prostřednictvím popisu politiky finanční podpory výtvarného umění v České republice, její realizace ve zkoumaných městech v rámci magistrátů, zaznamenání vývoje systému této podpory v určeném období a vyhledávání případných rozdílů mezi zkoumanými městy. Bude mne také zajímat, co posléze tyto rozdíly znamenají pro umění ve veřejném prostoru, pro jeho zastoupení, nebo pro samotnou podporu kultury ve městech (tzn. půjde o srovnání systémů finanční podpory umění ve veřejném prostoru měst Prahy a Brna ze strany magistrátu jako reprezentanta vládní instituce). Jinými slovy, pokusím se nalézt a popsat, na základě srovnání dvou systémů samosprávy magistrátů v oblasti kultury a umění (s ohledem na množství podaných a podpořených žádostí o grantovou/dotační podporu umění ve veřejném prostoru v obou městech), vliv politiky magistrátu v oblasti podpory umění na počet magistrátem podpořených uměleckých projektů ve veřejném prostoru vybraných měst nebo počet podaných žádostí v této oblasti.

Městský magistrát je pouze jednou z mnoha státních institucí a reprezentantů ve věci státní podpory umění. Pro tuto práci jsem zvolila analýzu dokumentů z jeho činnosti v oblasti kultury a umění a analýzu systémů finanční podpory umění a pravidel jejího vyplácení. A to z důvodu přímého vlivu této instituce na rozhodování o zásadách poskytování, posuzování, schválení a udělování grantů či dotací, z důvodu nezastupitelného vykonávání praxe a agendy s tím související, a z důvodu pravomoci magistrátu na přerozdělování veřejných finančních prostředků v rámci měst České republiky.

S ohledem na téma a povahu práce není vhodné tvořit předem hypotézu, neboť ta spíše vyplyne ze samotného výzkumu. (Prudký, 2012)

3.2. Výzkumné otázky

Je možné, že některé principy a zásady kulturní politiky a politiky podpory umění mohou vést k lepším podmínkám pro podporu výtvarného umění ve veřejném prostoru a tudíž k vyššímu množství podaných a schválených žádostí o tuto podporu v oblasti výtvarného umění ve veřejném prostoru? Jaké zásady ustanovuje státní kulturní politika v oblasti rozpočtové podpory umění? Jaká je logika, princip, metodika

a systém politiky podpory umění v hlavním městě Praha a statutárním městě Brno v letech 2007–2013? Jak se od sebe tato politika finanční podpory umění ve městech liší? Mohou mít tyto rozdíly dopad na množství výtvarného umění ve veřejném prostoru? Jak je po zkoumanou dobu v obou městech finanční podpora spravována a realizována? Jak se zde v tomto období vyvíjela?

Pracovní výzkumné otázky:

Jsou systémy a zásady udělování grantů (či dotací) a způsob posuzování podaných žádostí rozdílné ve sledovaných městech? Pokud ano, v čem? Kolik je ve zkoumaných městech podaných, přijatých, schválených, neschválených a vyřazených žádostí na rozpočtový příspěvek pro výtvarné umění ve veřejném prostoru? Jaký je ve zkoumaných letech státní rozpočet, rozpočet krajů, obcí a odboru kultury? Jaký charakter mají jednotlivé druhy grantů a dotací v obou městech a v čem se liší? Jaké je složení, postavení a kompetence orgánů měst působících v rámci grantového/dotačního systému v oblasti kultury a umění? Jaký je objem vynaložených veřejných prostředků z dílčích rozpočtů všech institucí, činných na grantové/dotační podpoře umění?

3.3. Výzkumná strategie

Pro komplexní pohled na dané téma (komparace, popis a vývoj); vzhledem k povaze zkoumaného problému, a pro zodpovězení všech výzkumných otázek, je pro výzkum nutné zvolit kvantitativní výzkumnou strategii. Smyslem zvolené metodologie je, na základě metodologického rozboru (analýzy), dospět k interpretaci magistrátních politik v oblasti umění a kultury. Kvantitativní strategie umožňuje pro navrhovaný výzkum popsat principy a systémy realizace státní podpory umění prostřednictvím magistrátů obou měst. Na základě takto získaných poznatků se poté pokusím kvantitativní korelační analýzou objevit paralelu mezi systémem (a realizací) podpory umění a množstvím takto podpořeného výtvarného umění ve veřejných prostorech obou měst.

Dále se budu snažit pomocí kvantitativní strategie zjistit rozsah a frekvenci zvoleného jevu, jeho intenzitu a opakování (Prudký, 2012). Tzn. vzhledem k tématu budu zkoumat, jaké je množství podaných a přijatých žádostí do grantového/dotačního řízení magistrátů v odboru kultury, které se týkají výtvarného umění ve veřejném prostoru sledovaných měst; jaké je množství úspěšných a neúspěšných žádostí tohoto

druhu v obou městech; jaký byl finanční rozpočet státu, obou krajů, města Brna a odborů kultury magistrátů ve sledované době a kolik finančních prostředků z odboru kultury bylo ve městech přerozděleno do uměleckých projektů ve veřejném prostoru (vzhledem k podaným žádostem, velikosti města a jeho rozpočtu).

Kvantitativní strategií budu také porovnávat (na úrovni dvou studovaných měst) nominální hodnoty týkající se jejich financí v průběhu sledované doby (tj. rozpočet města, odboru kultury a z něj vynaložených prostředků pro umění ve veřejném prostoru) a dále touto strategií budu porovnávat množství žádostí (podaných, přijatých, schválených, zamítnutých) na finanční podporu výtvarných projektů ve veřejném prostoru.

Rozborem uvedených hodnot se pokusím konstatovat, jaké jsou jejich korelace v každém ze zkoumaných měst a posléze zjistit kvantitativní analýzou vztahů mezi pozorovatelnými proměnnými (Šťovíčková–Jantulová, 2009), (tj. mezi kulturní politikou magistrátu, množstvím vynaložených finančních prostředků a množstvím podaných, schválených a zamítnutých žádostí v oblasti výtvarného umění ve veřejném prostoru), zda mají tyto případné rozdíly mezi městy (v množství finančních prostředků či dílčích projektů) souvislost s rozdíly v politice podpory umění magistrátů měst.

Navrhovaný výzkum zohledňuje nejen srovnání, ale i popis obou politik podpory umění magistrátů, jejich obsah, ideologii, systém a zásady. Kvantitativní strategie umožňuje v této věci zjistit všechny jevy a ty interpretovat, tj. nalézat jejich struktury, vazby a pravidelnosti (Novotná, 2009). Jde tedy o zkoumání povahy sekundárních dat, jejich organizaci a interpretaci (Novotná, 2009). V praxi navrhovaného výzkumu to znamená kvantitativní průzkum konkrétní politiky podpory umění ve městech, tj. systémů udělování grantů sledovaných měst, způsobů přerozdělování veřejných prostředků státu a krajů (v případě Brna i z kraje do města), zásad grantového řízení a složení výběrových grantových komisí v oblasti kultury a umění.

3.4. Techniky sběru dat

Z problematiky navrhovaného výzkumu vyplývá nutnost zkoumání materiálních výtvorů (stop) (Jeřábek, 1993), tedy sekundární analýza dat – studium dokumentů (Jeřábek, 1993), které nevznikly za účelem výzkumu (Novotná, 2009), a to prostřednictvím nevtíravých technik sběru dat. Jedná se o prameny písemné – institucionální se sekundární povahou (Novotná, 2009), neboli úřední dokumenty, které

vznikly za účelem shromáždění určitého souboru údajů (Jeřábek, 2009), v tomto případě dokumenty vytvořené státem (Ministerstvem kultury, Ministerstvem financí) nebo obcemi (magistráty), tedy státní vyhlášky v oblasti kultury (kulturní politika), legislativa o rozpočtech a záznamy z grantového řízení. Tyto prameny budou podrobeny kvantitativní obsahové analýze pro vysledování vzájemně se vylučujících kategorií a četností jejich výskytu (Novotná, 2009).

Výhodou studia dokumentů pro zvolené téma je, že umožňuje analýzu delšího časového období (Jeřábek, 1993), v případě této práce po dobu šesti let. Zároveň tato technika umožňuje pojmout velké množství dokumentů a údajů, které jsou spojeny s fungováním podpory umění z veřejných rozpočtů.

Při analýze dokumentů je třeba brát v úvahu, že hlavní město Praha je nejen obcí (základním územním samosprávným celkem s pověřeným obecním úřadem a rozšířenou působností), ale i krajem (Ústavní zákon, 1997), zatímco statutární město Brno je obcí s rozšířenou působností v Jihomoravském kraji. Praha je tak vyšším samosprávným územním celkem, ačkoliv se na ni nevztahuje zákon o krajích a vystupuje spíše jako obec, zatímco Brno ve své městské samosprávě a rozpočtu částečně podléhá svému kraji.

3.5. Analytické postupy

Analytické postupy budou probíhat už od počátku realizační fáze. Při analýze výše uvedených různorodých dat bude nutná zprvu jejich segmentace na informace týkající se pouze tématu práce a výzkumných otázek, tzn. výtvarné umění ve veřejném prostoru, s ním spojená městská samospráva, finanční podpora kultury a umění ve zkoumaných městech a státem schválené a stanovené vyhlášky týkající se kultury a rozpočtu krajů a měst.

Zároveň s tímto bude probíhat kvantitativní otevřené i uzavřené kódování informací, pomocí kterého budou popsána, roztříděna a rozebrána data, aby byly nalezeny jejich společné znaky, vzorce, odlišnosti a struktury (Heřmanský, 2009), které se pak budou moci navzájem porovnat mezi oběma zkoumanými městy. Půjde tedy o popis a analýzu situací obou měst, poté komparaci zjištěných údajů získaných o obou městech a pomocí korelační analýzy následné hledání korelace politiky podpory umění magistrátu a množství takto podpořených výtvarných projektů ve veřejném prostoru.

V poslední řadě se pokusím konstatovat, na základě popisu a určení rozdílů mezi

městy (v kontinenci výtvarného umění ve veřejném prostoru a politiky podpory umění), konkrétní skutečnosti vycházející z politiky podpory umění, které mohou vést k většímu počtu magistrátem podpořených nebo podaných žádostí. Zde je třeba zohlednit vliv třetí proměnné, kterou je rozdíl mezi velikostí a počtem obyvatel zkoumaných měst¹⁰ a mezi objemem disponibilních finančních prostředků jednotlivých měst.

Doplnění o průběžné úvahy a poznatky bude probíhat od počátku výzkumu v podobě poznámkování.

3.6. Hodnocení kvality výzkumu

Z důvodu obsáhlosti problematiky výtvarného umění ve veřejném prostoru (byť omezeného na dvě města), se tato bakalářská práce nezabývá veškerými výtvarnými projekty ve studovaných městech. Nezohledňuje veřejné zakázky, architektonické iniciativy, nelegální intervence (tímto tématem se již zabývá bakalářská práce Vladimíra Turnera), ani projekty financované samotnými organizátory, umělci nebo granty, dotacemi, nadacemi, fondy, dary, finančními prostředky atp. od jiných státních i nestátních institucí, fondů, fyzických i právnických osob. Nemůže tak nabídnout komplexní přehled o situaci výtvarného umění ve veřejném prostoru ve studovaném období a městech.

Časové¹¹ a prostorové vymezení pro téma výzkumu zase nedovoluje zobecnit výsledky na celou Českou republiku a její historii. Z důvodu této nekomplexnosti nemůže práce dostatečně vykreslit všechny aspekty, které mohou mít vliv na celkové množství výtvarného umění ve veřejném prostoru. Může pouze nastínit souvislost tohoto fenoménu s magistrátem a jeho kulturní politikou podpory umění.

Je také potřeba zmínit, že komparace měst Praha a Brno skrývá úskalí při ohledu na jejich velikost a počet obyvatel, což by mohlo mít vliv na množství podaných žádostí či možnosti veřejného prostoru (Brno je vůči Praze poloviční a má třetinu obyvatel, z toho by mohlo obecně vyplývat méně disponibilního veřejného prostoru a méně možných uchazečů o finanční podporu státu v oblasti kultury a umění). Tento deficit však částečně vyvažuje skutečnost progresivní a silné brněnské výtvarné scény, která

¹⁰ Viz 3.6. Hodnocení kvality výzkumu.

¹¹ Časové vymezení se týká let 2007–2013 z důvodu, že magistrát města Prahy nearchivuje výsledky grantového řízení dále, než do roku 2006, dokumenty z něj jsou však na webových stránkách magistrátu nedostupné a (i po opakovaných hovorech se servisní službou) se nepodařilo problém s přístupností vyřešit. Analýza tak musela začít až od roku 2007. Město Brno naopak archivuje až do roku 2000, i když tento rok není přímo dostupný na webovém portálu magistrátu, ochotně je na žádost elektronicky zaslali.

v otázce umění ve veřejném prostoru a jeho kooperací s městskými institucemi konkuruje širokému kulturnímu spektru Prahy (např. každoroční projekt Sochy v ulicích organizovaný Domem umění města Brna, podporovaný magistrátem a s tím spojené vydávání katalogu a odborné publikace s tématem umění ve veřejném prostoru, permanentní provoz Galerijní tramvaje Dopravního podniku města Brna, doktorský studijní program Umění ve veřejném prostoru a umělecký provoz na Fakultě výtvarných umění VUT a pravidelné přednášky a symposia vedené brněnskými veřejnými institucemi na téma Umění ve veřejném prostoru Brna).

Věřím, že tyto nedostatky naskýtají výzvu pro další výzkumy v této oblasti, které by užitečně doplnily analýzu této problematiky, která je neopominutelnou součástí národní identity, demokratických států mezinárodní kooperace, cestovního ruchu a v neposlední řadě je i obrazem demokratického kulturního a společenského života ve městech i mimo ně.

4 Empirická část

4.1. Státní kulturní politika v ČR

Kulturní politika je prováděna otevřeně, na základě definovaného procesu a je řízena organizací či institucí (Smolíková, 2008). Předmětem této části výzkumu je státní kulturní politika zpracovaná a předložená Ministerstvem kultury. Týká se jí několik dokumentů: *Státní kulturní politika 2009–2014*, *Kulturní politika z roku 2011* a *Zásady kulturní politiky České republiky na léta 2007–2013* a *Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013*. V této kapitole bych chtěla jednotlivě popsat náplň výše uvedených dokumentů a specifikovat se přitom zejména na ustanovení a doporučení týkajících se finanční podpory umění.

Státní kulturní politika 2009–2014

Tento dokument byl vypracován Ministerstvem kultury a schválen vládou usnesením č. 1452 dne 19. listopadu 2008. Nejedná se o závazný zákon, ale o soubor opatření a doporučení územněsprávním celkům a vládním institucím. Realizace těchto opatření by měla překonat nahlížení kultury jakožto náplně volného času či „... (post)komunistického pojetí jako „nadstavbu“, tj. cosi co spotřebovává zdroje vytvořené v produktivnějších sektorech... Kultura tvoří bohatství a zároveň pomáhá překonávat

důsledky sociálních rozdílů, přispívá ke vzdělanosti, kreativité, sebedůvěře i hrdosti na regionální, národní i „nadnárodní“ kulturní dědictví. Pomáhá chápat svět v jeho integrální podobě, t.j. s minulostí, současností i budoucností.“ (Státní kulturní politika 2009–2014: 9, 10)

Kultura může výrazně přispět ke konkurenceschopnosti země, a to na základě těchto svých principů: kultura je odvětvím, které může být v příštích letech významným činitelem rozvoje české společnosti a které může přispět k ekonomickému, enviromentálnímu a sociálnímu rozvoji státu; poloha České republiky a její tradice naskýtá možnost využít kontaktu evropských či světových vlivů; prostor pro kulturní tvorbu a aplikování kulturních hodnot musí zůstat přístupný; státy, kraje, obce a jejich instituce by měli kulturu nejen podporovat, ale začleňovat i do jiných společenských oblastí a zpřístupnit jim kulturní hodnoty (jako je kulturní dědictví, svoboda a kreativita kulturní tvorby).

Státní kulturní politika vymezuje své cíle na úrovni několika dimenzí. Na úrovni ekonomické a společenské dimenze by se mělo v kultuře využívat kreativity v podobě aktiv umění a kulturního dědictví k tomu, aby se zvýšila konkurenceschopnost jiných sektorů a činností. V občanské dimenzi rozvoje osobnosti jde o akcentaci kulturní úlohy, která podporuje profesní a osobnostní růst občanů, rozvíjí tvořivost, kultivuje demokratické hodnoty, individuální názory a zdůrazňuje odpovědnost vůči zděděným a produkovaným hodnotám. Na tento cíl navazuje následující cíl, který definuje role státu, krajů a obcí při podpoře zachování a tvorby kulturních hodnot tak, že mají přímo či nepřímo podporovat zachovávání existujících kulturních hodnot, nakládání s nimi a mají podporovat i tvorbu nových. Z toho vyplývá i politický závazek vydávat na podporu umění 1 % ze státního rozpočtu. Poslední cíl se týká role státu při tvorbě pravidel, jejichž prostřednictvím má stát vytvářet transparentní nediskriminační prostředí pro kulturní činnosti a jejich podporu z úrovně státu, krajů a obcí. To zahrnuje mimo jiné i podporu vzájemné spolupráce dílčích úrovní veřejné správy při přípravě dotačních programů tak, aby v případě větších projektů mohlo být využito vícezdrojového financování.

Součástí *Státní kulturní politiky na léta 2000–2014* je dokument *Podkladová studie ke státní kulturní politice na léta 2009–2014*. Zde je předložen přehled pojetí kultury v Programech rozvoje krajů, z nichž pro potřeby tématu bakalářské práce selektuji pouze Jihomoravský kraj a hlavní město Prahu.

Jihomoravský kraj vymezuje kultuře následující priority: ekonomizace kultury – zejména podnikatelské aktivity v cestovním ruchu; rozvoj venkova a jeho tradičního kulturního stylu a života; aktivity, infrastruktura a kulturní dědictví – zachování neekonomických hodnot, zvýšení kvality života, rozvoj regionálních tradic a kultury; kultura je zahrnuta mezi univerzálně žádoucí oblasti rozvoje a je reflektována multidimenzionalita kulturní krajiny; ochrana a zajištění zachovávání kulturních památek, podpora vztahu občanů k památkám, jejich zviditelnění, propagace a využití.

Hlavní město Praha vymezuje dvě základní pojetí kultury – kultura jako produkt pro využití potenciálu cestovního ruchu a podnikatelských aktivit a kultura jakožto duchovní klima města (potlačování komercializace centra, kultura nepodřízena cestovnímu ruchu, naplno neekonomizovatelná, tolerance a poznávání nových kultur, esteticky kvalitní prostředí - dialog mezi historickými památkami, kulturními tradicemi a rozvojovými plány, podpora volnočasových aktivit).

Kraj hlavního města Prahy má jasně definovanou terminologii koncepce kulturní politiky a vymezuje základní funkce kultury jakožto: nositele identity města a prostředku k identifikaci s ním; zprostředkovatele kvalitní úrovně „veřejného prostoru“ pro obyvatele města i jeho návštěvníky; jakožto ekonomický faktor; prostředek rozvoje lidských zdrojů; schopnost překonávat jazykové, národnostní, mentální, geografické a další bariéry; kultura jako součást vzdělávání a prevence proti vzniku sociálně patologických jevů; jako činitel rozvoje etických hodnot v souladu s globálními a evropskými kulturními tradicemi, ukazatel kvality demokracie a občanské společnosti; prvek tvořící město a jeho prestiž v zahraničí.

Podkladová studie ke státní kulturní politice na vymezená léta také uvádí pozici sektoru kultury v rámci ekonomiky ČR. S tím související činnosti spadají do působnosti Ministerstva kultury a jsou rozděleny do několika oblastí: oblast umění (kreativní činnost), oblast knižní kultury a knihoven (vydavatelská a nakladatelská činnost), oblast památkové péče, movité kulturní dědictví (galerie a muzea), hromadné sdělovací prostředky a kinematografie, církve a náboženské společnosti, autorské právo a kulturně výchovná činnost.

Přínos kultury pro sociální a ekonomický rozvoj byl donedávna v ČR i jiných zemích EU opomíjen, změnu přineslo až několik studií upozorňujících na její potenciál. Kultura tak začíná být nahlížena jako významné odvětví národního a evropského hospodářství. Podkladová studie takový přínos kultury také akcentuje:

Kultura s sebou nese vedlejší účinky, které pozitivně ekonomicky zasahují i do jiných ekonomických sektorů. Je tedy nejen producentem, ale i odběratelem množství statků a služeb. Kultura svými aktivitami a poptávkou stimuluje řadu dalších odvětví ekonomiky, neboť s nimi vstupuje do mnoha interakcí tím, že se v rámci kultury poptávají i jiné výrobky a služby. Uspokojení poptávky po kultuře vyvolává mnoho pracovních míst v různých odvětvích ekonomiky. Této produktivitě dominuje oblast Výroby a vysílání rozhlasových a televizních pořadů a Výroba a distribuce filmů, naopak nižší účinnost je patrná v oboru Koncerty, divadla, tvůrčí umělecká činnost a oboru Činnost knihoven, muzeí, galerií, zooparků a botanických zahrad. Základním zdrojem subvencování těchto finančně slabších oborů by měly být zdroje veřejných rozpočtů.

Kultura a kreativita přispívají k udržitelnému rozvoji a jsou aktivem společnosti. Kulturní činnosti jsou jednou z příčin ekonomického rozvoje, neboť: se podílejí na upevňování sociální integrace a posilování jednotné Evropy, přispívají k utužení územní pospolitosti, podílí se na rozvoji způsobilostí a zdatností jednotlivců (jež jsou přenositelné do jiných oborů aktivit a tím posilují uplatnění na trhu práce), přispívají k růstu sebevědomí jedinců a komunit a participují na utváření kulturní různorodosti.

Dokument se také zabývá vývojovými tendencemi kultury po roce 2001, ve kterém byl dokončen proces „odstátnění“ kultury, jež má počátky v roce 1990 a během něhož byly schváleny zákony, které zcela nově vymezily odpovědnost za veřejnou podporu kultury v České republice¹². Po tomto roce také, v důsledku reformy veřejné správy a následného vymezení postavení dílčích orgánů státní správy, došlo v oblasti zajišťování veřejných služeb kultury k zásadnímu přesunu odpovědnosti ze strany státu na obce, kraje a příslušející infrastruktury. S tím souvisel i transfer majetku státu do vlastnictví obcí, krajů a přesun odpovědnosti zřizovatele (Ministerstva kultury, okresního úřadu) na dříve státní příspěvkové organizace¹³. V praxi to znamenalo podíl krajů na výnosech některých daní státu a rozšíření škály daní, na jejichž výnosech se podílí obce. Dále byly standardizované veřejné služby v kultuře tak, aby jejich kvalita nebyla závislá na jejich poskytovateli, tzn. přijetí zákona č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů.

Kulturní veřejnost se však shoduje v názoru, že nově vymezená odpovědnost a stanovené rozpočty neposkytují poskytovatelům veřejných služeb dostatečnou záruku

¹² Související zákony viz 2.5. Legislativní prostředí ČR v oblasti kultury.

¹³ Viz pozn. č. 12.

dlouhodobější subvence, což komplikuje dramaturgii a plánování víceletých kulturních projektů. Další hrozbou trvale udržitelného rozvoje je pak vývoj objemu výdajů z veřejných rozpočtů na financování kultury, které sice rostou, avšak v porovnání s celkovými výdaji veřejných rozpočtů (a s HDP) reálně stagnují. Navíc platová úroveň zaměstnanců v kultuře je natolik nízká, že tyto pozice činí pro mladé odborně vzdělané lidi ekonomicky neatraktivní.

Citovaná studie v sobě zahrnuje i SWOT analýzu kultury a dotazníkové šetření mezi kraji ČR a mezi subjekty činnými v oblasti kultury¹⁴.

Mezi silné stránky kultury se řadí „... existující způsoby financování a ekonomické podpory“ (Státní kulturní politika 2009–2014: 46), která je uskutečněna dotacemi z prostředků Ministerstva kultury, krajů a Evropské unie, sloužících na podporu organizací působících v oblasti kultury a profesionálních a amatérských aktivit. Je zajímavé, že nejvýznamnější slabá stránka české kultury je totožná se silnou. Je patrný celkový nedostatek finančních prostředků ve všech směrech, oborech a na všech úrovních, problematické jsou i státní granty a dotace ve smyslu jejich krátké doby trvání (pouze jednoleté granty poskytované jen těm nejznámějším žadatelům) a jejich pozdní doba udílení. Grantový systém je shledáván jako nedostačující, nestabilní a netransparentní. Chybí explicitní kritéria, na základě kterých je grant udílen, vymezení uznatelných nákladů a přesné definování cílů a kritérií pro jejich plnění. Financování a ekonomické nástroje jsou ve SWOT analýze zahrnuty i v hrozbách a příležitostech. V ohledu příležitostí jsou to existující dotační programy Ministerstva kultury ČR, dotační politika některých měst a obcí, příchod investorů a příležitostí ze zahraničí. Nedostatek fondů, dotačních titulů a finančních prostředků je tedy zároveň již zmíněnou hrozbou pro kulturní rozvoj. V této souvislosti je zmiňovaná potřeba předfinancování některých projektů nebo složitá administrace či intervence státu do administrace krajů.

Z těchto skutečností vyplývá, že financování kultury nebylo v této době příliš dobře koncipované, dostatečně financované ani časově promyšlené.

Dotační programy Ministerstva kultury spravuje jedenáct podoborů, které prostřednictvím šestačtyřiceti grantových titulů financují projekty v objemu přesahujícím jednu miliardu Kč českých. Díky tomu se daří uspokojovat 20 % žadatelů. Programy jsou tvořeny na základě usnesení vlády a rozhodnutí Ministerstva. Na základě jejich dlouhé existence je ve státním rozpočtu kapitola 334 Ministerstva

¹⁴ Vypracováno Ministerstvem kultury a uskutečněno v srpnu 2007.

kultury považována za nejtransparentnější. Ministerstvo každoročně zveřejňuje výsledky dotačního řízení i jména odborníků působících v poradních orgánech, tím je plněna zásada předchozí kulturní politiky, stanovující, že umělci mají rozhodovat sami o sobě. Výsledky podporovaných projektů jsou statisticky sledovány, avšak měření výstupů, výsledků, dopadů a efektivity jednotlivých projektů se zatím neprovádí.

Kultura se tak do rozvojových národních a regionálních dokumentů začlenila jakožto ekonomické odvětví a potencionální zdroj ekonomického a sociálního rozvoje společnosti.

Strategie hospodářského růstu společnosti 2005–2013 považuje kulturní infrastrukturu za „... *předpoklad pro hospodářský rozvoj měst a regionů, růst kulturního turismu, kulturního a kreativního průmyslu, stimulant přílivu dlouhodobých zahraničních investic, příležitost pro kvalitní využití volného času, společenské setkávání, prevenci negativních sociálních jevů a vhodné pole spolupráce veřejného a soukromého sektoru*“ (Státní kulturní politika 2009–2014: 52).

Ve strategii regionálního rozvoje tvoří kultura samostatnou část, jejíž vybrané priority týkající se podpory a umění jsou: „*Organizace a řízení kulturních aktivit (Podpora tvorby a aktualizace koncepčních dokumentů v oblasti kultury na úrovni regionů /včetně systému financování regionální kultury/. Podpora rozvoje marketingového řízení kulturních institucí a akcí. Rozvoj dalšího profesního vzdělávání pracovníků v oblasti kultury. Podpora spolupráce mezi subjekty působícími v oblasti kultury na úrovni regionů a obcí.*“ (Státní kulturní politika 2009–2014: 52)

Některé dlouhodobé cíle stanovené kulturní politikou se už v době vzniku dokumentu nedařilo plnit, zde uvedu pouze vybrané, které souvisejí s podporou umění: nepodařilo se zvýšit výdaje na kulturu na úroveň 1 % ze státního rozpočtu (standard EU); nelepší se problém s kooperativním a víceletým grantovým financováním kulturních projektů (zejména na úrovni krajů a obcí); grantové systémy jsou nedostatečně vázané na programové cíle (pochybnosti o významu využívání omezených zdrojů); vážný je i nedostatek prostředků, který se stále zhoršuje a zpochybňuje programový cíl veřejné podpory, která se, zároveň s růstem cen vstupů a zavedením nových způsobů odměňování, dostává do vážných problémů své existence; nestátních neziskových organizací, i přes zlepšení podmínek pro jejich přístup k veřejným prostředkům, je stále méně (důsledkem nejsou právní obstrukce, jako spíše předsudky managementu některých neziskových organizací).

Některé kraje vytvořily ucelené koncepce rozvoje kultury, mezi něž patří hlavní město Praha s dokumentem *Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013*¹⁵, Jihomoravský kraj má však vypracovanou pouze dílčí koncepci vztahující se ke kultuře pouze částečně – *Koncepce zachování a podpory kulturních památek* a *Strategie rozvoje lidských zdrojů* (tyto dokumenty vzhledem k jejich nedostatečné relevanci k rozpočtové podpoře umění v bakalářské práci neanalyzuji).

Kulturní politika 2011

„Kultura je významným faktorem života občanské společnosti, který podstatnou měrou napomáhá její integraci jako celku. Přispívá k rozvoji intelektuální, emocionální i morální úrovně každého občana a plní v tomto smyslu výchovně vzdělávací funkci. Propojuje Českou republiku s vnějším světem, zároveň ji však z něj i vyděluje; charakterizuje ji v porovnání s ostatními státy.“ (Kulturní politika, 2011: 3)

Kultura plní též ekonomickou funkci, je významným hospodářským odvětvím, které sice čerpá finance ze státních a komunálních rozpočtů, zároveň se však přímo podílí na jejich utváření prostřednictvím daňových výnosů z kulturního průmyslu. Podílí se také nepřímo tím, že vytváří podmínky pro vznik příjmů do rozpočtů, např. daňové výnosy z tzv. kulturního turismu. V neposlední řadě také vytváří nové pracovní pozice.

Dále má kultura významnou sociální funkci. Přispívá k sebeidentifikaci občanů, účast na kulturních aktivitách je významným preventivním faktorem proti sociálně patologickým jevům, přispívá k boji proti xenofobii a rasismu, začleňuje do společnosti lidi s mentálním a zdravotním postižením či oběti násilí. Z těchto funkcí kultury vyplývá nutnost podpory a rozvoje kultury od orgánů státní správy. Jejich úlohou je vytváření „... finančních, koncepčních, legislativních a do určité míry i organizačně institucionálních předpokladů pro podílení se občanů na kultuře. Ti jsou jejími tvůrci, příjemci i ochránci a předavateli“. (Kulturní politika, 2011: 3)

Hlavními cíli kulturní politiky jsou: ochrana svobody tvorby umělců a vytváření podmínek pro využívání této svobody; vytváření podmínek pro realizaci kulturních aktivit občanů (občanské sdružování); vytváření podmínek pro decentralizaci rozhodování v kulturním systému a pro přenášení rozhodovacích procesů mimo vměšování orgánů státní správy a jejich nezávislost i ekonomickou („umělci rozhodují sami o sobě“); garantování rovnosti přístupu občanů ke kulturnímu bohatství

¹⁵ Analýza tohoto dokumentu viz str. 43.

a zjednodušování participace znevýhodněných skupin; garantování ochrany kulturního dědictví a podporování péče o ně; garantování svobodného přístupu občanů k informacím a podporování výměny informací v rámci kultury; podporování výchovy a osvěty v systému tvorby a užívání kulturních statků, brzdění negativních vlivů komercializace kultury.

Kulturní politika uplatňuje při plnění výše uvedených cílů následující nástroje: legislativní, ekonomické, institucionální, řídicí a metodické.

Následující zbytek dokumentu jednotlivě vyjmenovává konkrétní cíle kulturní politiky. Pro účely bakalářské práce zde parafrázuji a cituji jen ty cíle, které mají souvislost se státní finanční podporou umění a s uměním ve veřejném prostoru.

Článek 2: *„V rámci dotační politiky udržet přímé platby občanů za kulturní služby na únosné úrovni; uplatňovat systém slev pro vybrané služby a skupiny obyvatelstva“* (Kulturní politika, 2011: 5). V praxi to znamená uplatňování systému slev z ceny za kulturní služby těm skupinám obyvatel, kteří náleží mezi sociálně slabší a dále těm, na jejichž intelektuálním rozvoji má občanská společnost zájem.

Článek 3: *„Lépe informovat občany o stavu kultury a o výsledcích použití prostředků z veřejných rozpočtů pro kulturní účely“* (Kulturní politika, 2011: 6).

Článek 4: *„Zvýšit podle možností státního rozpočtu objem kapitoly 334 - ministerstvo kultury (mimo výdaje na církve a náboženské společnosti) na 1 % výdajů státního rozpočtu, účelově zajistit podíl územních rozpočtů a podpořit růst výdajů obecních rozpočtů na financování kultury; příspěvky poskytovat v rámci veřejně vyhlášené dotační politiky, a to i formou věcně zaměřených programů.“*

Článek 6: *„Posílit kooperativní a víceleté financování kulturních činností a projektů z veřejných rozpočtů.“* Z rozpočtů státních, obecních a orgánů krajských samospráv a vypisování 2–4letých grantů v oblasti profesionálních i amatérských uměleckých aktivit.

Článek 7: *„Změnou právních předpisů podpořit zvýšení podílu samofinancování kulturních institucí z příjmů z vedlejších činností a účelného využívání svěřeného majetku.“*

Článek 10: *„Zefektivnit podporu neziskovým nevládním organizacím zdokonalením zásad grantového řízení jako základního nástroje pro financování kultury z veřejných rozpočtů.“*

Článek 11: *„V rámci reformy veřejné správy výběrově převést zřizovatelské funkce na nižší orgány veřejné správy včetně souvisejících finančních prostředků,*

podporovat z úrovně středního stupně veřejné správy místní kulturu, vytvořit regionální podpůrné veřejnoprávní fondy.“

Článek 12: *„Podporovat podnikatelské aktivity v kultuře zejména daňovými úlevami a příspěvky.“* Se kterými souvisí i grantová podpora podnikatelských projektů.

Článek 22: *„Využívat veřejných anonymních soutěží pro realizaci a rekonstrukci architektury a jiných uměleckých objektů ve veřejném prostoru.“* Vláda si je vědoma situace veřejného prostoru a nenáleží jí, aby v tomto směru ovlivňovala aktivity soukromých investorů nad rámec vymezený zákonem. Soustředí se proto na podporu vyhlašování veřejných anonymních uměleckých soutěží na výstavbu či rekonstrukci veřejně vlastněných budov či pro úpravu veřejných prostranství.

Článek 27: *„Rozvíjet neprofesionální umělecké aktivity; podporovat veřejnou prezentaci nejlepších výsledků.“* Amatérské aktivity by měly orgány samosprávy podporovat prostřednictvím pravidelně vyhlašovaného grantového řízení. Ministerstvo kultury tak bude pravidelně vyhlašovat grantový program.

Některé následující články vymezují oblasti, které by měly být podporovány z veřejných rozpočtů prostřednictvím grantových titulů, jedná se o: tradiční lidové kultury a folklór, účast nejlepších těles a jednotlivců prestižních zahraničních akcích, nejvýznamnější prezentační akce dětských a studentských výkonů a pedagogické aktivity v oblasti kultury. Z tohoto vymezení poté čerpají jednotlivé grantové systémy komunálních samosprávných orgánů i Ministerstva kultury.

Zásady kulturní politiky na léta 2007–2013

Jedná se o analýzu dosavadního stavu stávajících dokumentů, vývojových tendencí a systémů v oblasti kultury. Na základě výsledků této analýzy jsou pak navrženy zásady kulturní politiky ČR.

Koncepční rozvržení zásad kulturní politiky je založeno na devatenácti předpokladech, z nichž tři se týkají podpory financování kultury z veřejných zdrojů. Jednotlivě jde o tyto:

6) Vyústěním konfliktu mezi představou „sociálního státu“ a omezenými ekonomickými možnostmi je v mnoha evropských zemích snaha racionalizovat výdaje z veřejných rozpočtů. Nedostatečná podpora kultury je pocíťována stejně ve všech zemích Evropy. Neustále se tak rozšiřuje stávající podpora kultury ze zdrojů mimo

veřejné rozpočty (daňové úlevy, morální oceňování dárcovství a fungující státní loterie). Další dosud neznámé zdroje zatím nejsou známe.

7) Většina zemí, které vstupují do EU prosazuje v kulturně politických dokumentech zavedení víceletého financování, které je předpokladem korektní účasti v mezinárodních dlouhodobých programech a umožňuje účelnější nakládání s limitovanými zdroji.

10) Z vypracované analýzy vyplývá hierarchie hodnot trendů z evropských kulturních politik, jejíž třetí úroveň se týká decentralizace kultury zaměřené na podporu vlastních regionálních a lokálních kultur a pátou úroveň je řešení problému souvisejících s financováním kultury a uvědoměním si důležitosti mezirezortního přijetí multiplikačních efektů, které s sebou přináší kultura a umění.

Teze týkající se návrhu zásad kulturní politiky v sobě zahrnuje dvacet pět bodů, z nichž osm je relevantních k tématu této bakalářské práce:

Bod 4: Doporučit krajům, městům a obcím, aby koncipovaly kulturně politické programy. Stimulovat jejich vznik a přijetí cílů a priorit kulturní politiky státu v regionech a lokalitách prostřednictvím výhodných podmínek spoluúčasti na kooperativním financování, rozvojových programech a grantové podpoře.

Bod 12: Podpořit modernizaci a decentralizaci infrastruktury pro kulturu a překonání nežádoucích rozdílů ve vybavenosti pro kulturu mezi regiony. Založit program podpory na kooperativním financování, v němž bude mít podíl státu pouze motivační úlohu. Překonat tak nedostatečné množství občanů účastnících se na kultuře.

Bod 13: Zvýšit podíl prostředků poskytovaných na kulturu na úroveň 1 % a zefektivnit využití takových prostředků zvýšením nároků na jejich uživatele: důrazem na kvalitu projektu a jeho vztah s cíli kulturní politiky, uplatněním systému víceletého financování, rozšířením transparentnosti rozhodování o alokaci prostředků a složitější posuzování dosažených výsledků.

Bod 14: Zavést změnu daňových předpisů s cílem přesměřovat mecenát do oblasti strategického významu, aby nebyly jako dosud podporovány pouze komerční projekty.

Bod 15: Zvýšit množství prostředků rozdělovaných grantovým systémem ve prospěch nestátních neziskových organizací působících v oblasti kultury, umožnit efektivnější využití kulturního kapitálu, jež představují.

Bod 16: V maximální možné míře vyčerpat a dobře využít, k aplikaci priorit kulturní politiky, prostředky z fondů EU plánované do roku 2013.

Bod 19: Vytvořit nový grantový program na podporu důležitých neziskových projektů kreativního průmyslu s cílem poskytnout předpoklady pro vyvolání multiplikačních efektů spojených s exploatací kulturních statků.

Bod 22: Zvýšit informovanost veřejnosti o kulturních aktivitách a o využití na ně vynaložených veřejných prostředků.

Z výše uvedené analýzy soustředěné na selekci takových ustanovení kulturní politiky, která se týkají správy veřejného prostoru a podpory kultury a umění ze státních a regionálních rozpočtů, vyplývá, že kultura si postupem času vytvořila svůj esenciální základ nejen na sociální úrovni, ale i jakožto ekonomický sektor, který spotřebovává i produkuje ekonomické zdroje nutné k trvale udržitelnému rozvoji země. V návaznosti na tento koncepční posun, kulturní politika převádí kompetenci, autonomii v rozhodování a část státního rozpočtu mezi jednotlivé krajské a městské samosprávy, aby tak spravovaly oblast vlastního kulturního rozvoje. Dále vytváří kulturní politika prostředí prospívající vícezdrojovému financování projektů (mecenášství, daňové úlevy, atp.).

Nedostatkem, který se kulturní politika snaží neustále řešit je nízký objem vyčleněných financí na kulturu ze státního rozpočtu, který by měl, dle příkladu EU, dosáhnout alespoň 1 % z celkového schváleného rozpočtu. Nutností k efektivnější podpoře kultury je, neustále ve všech dokumentech kulturní politiky akcentované, víceleté financování projektů, které je úspěšně uskutečněno v Praze, v Brně je však dosud neaplikováno.

Koncepce účinnější podpory umění na léta 2007–2013

Tento dokument analyzuje stav podpory minulých let a na základě SWOT analýzy poté navrhuje efektivnější koncepcí. Z úvodu artikuluje pozitivní přínos umění pro společnost, jakožto nejen kulturní dědictví, ale i součást trvale udržitelného rozvoje a podmínek stabilní společnosti, dále je umění významným ekonomickým faktorem, nástrojem zahraniční politiky státu a indikátorem kvality demokracie a občanské společnosti.

Následující SWOT analýza se v zásadě neliší od SWOT analýzy vytvořené pro dokument *Státní kulturní politika 2009–2014*. Finanční podpora umění zde však není v příležitostech explicitně uváděna spíše je zde vyzdvihnuta existence strukturovaných a odborně posuzovaných dotačních programů Ministerstva kultury, které podporují

vznik a prezentaci současného umění. V hrozbách je na prvním místě uveden nedostatek finančních prostředků, dále víceleté financování uměleckých subjektů a projektů, stále nezavedené do praxe, absence podpůrné spolupráce subjektů a efektivního sdružování zdrojů. V příležitostech je na začátku nutnost zpřístupňovat umění všem lidem a poté je zde explicitně zmíněno umění ve veřejném prostoru: „... klást větší důraz na prezentaci umění ve veřejném prostoru nebo v netradičních prostorách, s cílem zapojit veřejnost do diskusí nejen o umění a jeho tématech, ale též o funkci a možnostech využití veřejného prostoru a specifických staveb a o kultivaci městských lokalit“ (Koncepte účinnější podpory umění na léta 2007–2013: 36). Jako riziko je mj. zmíněno trvalé podceňování ekonomického významu umění a kultury obecně jakožto rozvojového faktoru, nedoceňování významu investic a podceňování významu tzv. kulturních průmyslů a nutnosti jejich rozvoje.

Dokument popisuje postupný vývoj v přechodu některých státních kompetencí do pravomoci územně samosprávných celků:

„V důsledku transformace veřejné správy přešla podpora některých uměleckých aktivit do kompetence krajů a obcí. Tyto samosprávné jednotky tak převzaly na svém území odpovědnost za rozvoj a kvalitu umění. V jejich dotačních a dalších podpůrných programech to však zatím nebylo vždy odpovídajícím způsobem reflektováno. Úkolem NIPOSu a Divadelního ústavu, které pro MK garantují péči o umění, je podrobněji informovat o systému rozvoje těchto aktivit a přispívat ke zlepšení podpůrných programů v obcích a krajích.“ (Koncepte účinnější podpory umění na léta 2007–2013: 38)

Navrhovaná koncepce podpory umění vymezuje konkrétními cíle podpory, kterým je zejména zajistit podmínky pro svobodné tvůrčí vyjadřování a prezentaci uměleckých děl spolu s jejich kritickou reflexí. Dále je nutné zpracování a uchování těchto děl jako kulturního bohatství pro další generace. Cílem podpory je zároveň zajistit další rozvoj umělecké činnosti a činnosti kulturních subjektů, které kulturní dědictví spravují a zajistit rovný přístup každého občana k umění (zabezpečení dostupnosti).

Nástroje pro naplňování cílů jsou rozděleny do několika oblastí:

- Institucionální, které vytváří nutnou strukturu pro identifikaci, prezentaci, uchovávání, distribuci, dokumentaci a odbornou reflexi umění.

- Ekonomické, rozdělené mezi přímé (dotace ze státního rozpočtu, příspěvky z rozpočtu krajů a obcí) a nepřímé (mj. posílení kooperativního financování a financování víceletých projektů z veřejných rozpočtů).
- Legislativní, rovněž přímé (utváření nástrojů k důslednému naplňování zákonných norem, jež se vztahují k oblasti umění a dále implementace zákona o některých druzích veřejné podpory kultury) a nepřímé (mj. spoluúčast na přípravě nových právních norem).
- Řídící, mj. je zde uvedeno odborné a transparentní posuzování dotačních programů a průběžná evaluace jednotlivých dotačních programů a příspěvkových organizací.
- Metodické, tzn. zpracovávání dílčích strategií a koncepcí v oblasti umění za účasti odborné veřejnosti a posilování decentralizovaného plánování, tj. vytváření koncepcí na krajské, městské a obecní úrovni.
- Společenské, je zde v kontextu s tématem bakalářské práce kladen důraz na aktivnější práci s veřejností a hledání způsobů oslovování nového publika.

Státní kulturní politika tak vydává řadu výnosů, opatření a doporučení samosprávným orgánům a jejich institucím, které jim slouží jako podklad při vytváření vlastních zásad a pravidel ve správě jim svěřené kultury a její podpory. V následujících kapitolách popíši, jak jsou tyto výnosy kulturní politiky implementovány do politik podpory kultury, prováděných magistráty ve městě Praze a Brně, a čím se od sebe odlišují.

4.2. Kompetence Komise Rady hlavního města Prahy pro udělování grantů v oblasti kultury a Komise Rady města Brna pro kulturu

Komise Rady HMP pro udělování grantů hlavního města Prahy v oblasti kultury a umění (dále jen „Grantová komise“) je složená ze čtrnácti odborníků (dva za každý ze sedmi oborů), patnáctým členem je člen Zastupitelstva, který komisi předsedá. Jmenuje ji Rada HMP na návrh Výboru pro kulturu a volný čas ZHMP, (dále jen „Výboru pro kulturu“). Grantová komise se řídí svými vnitřními pravidly fungování, které si musí schválit nejpozději do 30 dnů po svém jmenování. Členové Grantové komise jsou voleni na období tří let a mohou být opětovně zvoleni na jedno další tříleté volební období. Grantová komise vybere a schválí za každý obor nejméně pět

expertních hodnotitelů, jejichž úkolem bude podílet se na prvním kole hodnocení. Na hodnocení každého projektu se tedy podílí pět osob – dva oborově příslušní členové Grantové komise a tři expertní hodnotitelé. Tito odborníci (expertní hodnotitelé nebo členové Grantové komise) posuzují míru naplnění jednotlivých kritérií požadovaných na projekt. Vychází přitom z poskytnutých stanov a z vlastní odborné erudice. Naplnění jednotlivých kritérií posuzují odborníci individuálně a anonymně prostřednictvím bodového systému. (Zásady pro poskytování jednoletých účelových dotací – grantů v oblasti kultury a umění, 2010)

U složení komisí (seznam členů) nelze sledovat postupný vývoj v letech, neboť tyto informace nejsou k dispozici. Na internetových stránkách magistrátu hlavního města Prahy jsou zveřejněny pouze aktuální členové Grantové komise¹⁶.

Komise Rady města Brna (dále jen „Komise RMB“) pro kulturu je složená ze třinácti členů, z nichž jeden je předsedou a jeden místopředsedou komise. Oproti Grantové komisi jsou zároveň i členy politických stran a nejsou složeni z řad odborníků v oblasti umění¹⁷, naopak pouze ze zastupitelů města, z nichž někteří vykonávají i více politických a úřednických funkcí¹⁸. Město Brno nikde v dokumentech na svých internetových stránkách, oproti Praze, nezveřejňuje explicitně stanovené kompetence Komise RMB, pouze jejich členy. Složení komisí navíc také nelze poslopně časově sledovat, neboť jsou zveřejněna pouze jména současných členů komise¹⁹.

4.3. Zásady pro udělování grantů z rozpočtu města Prahy

Každý magistrát má kompetenci tvořit si vlastní pravidla a zásady pro poskytování účelových dotací na kulturu. V této kapitole se zaměřím na analýzu dokumentů spravujících tuto oblast v hlavním městě Praze.

System přidělování grantů zde funguje od roku 1995 a od té doby prošel mnoha změnami, v roce 2002 byla sestavena základní metodika pro evidenci grantů, která však

¹⁶ Členové Grantové komise viz přílohy, tab. č. 1, 2, 3.

¹⁷ Což je také častým a opakovaným předmětem stížností a požadavků ke změně od brněnské veřejnosti. Alespoň dle připomínek k veřejné prezentaci studie z roku 2012 – *Program rozvoje kultury města Brna a jeho evaluace*.

¹⁸ K problémům absence odborníků v oblasti kultury při výběru uměleckých děl do veřejného prostoru se vyjadřuje i výtvarník a odborník na problematiku soch ve veřejném prostoru Pavel Karous. Ve Zpravodajském serveru Lidových novin na otázku čtenáře: „... proč již dnes nejsou sochy krásné“, odpověděl tím, že příčinou je, že „... umělecká díla nejsou vybírána odbornou komisí, ale úředníky a politiky“.

¹⁹ Členové Komise RMB viz přílohy, tab. č. 4.

nevyhovovala. Následkem toho se v roce 2004 konala demonstrace nespokojených žadatelů, která rok poté vyústila ve vznik dvou pracovních skupin primátora (zvolených ze zástupců odborné veřejnosti), které vytvořily koncepci kulturní politiky hlavního města Prahy a optimalizovaly grantový systém v oblasti kultury. Později téhož roku se skupiny sloučily v Poradní sbor primátora hl. m. pro kulturní politiku, jehož členové byli nominováni do Komise Rady HMP²⁰ pro posuzování grantů HMP v oblasti kultury a umění. Tímto poprvé zasedali zástupci města spolu s odborníky. V lednu roku 2006 RHMP²¹ i ZHMP²² schválily návrh grantů, který vedl k transparentnímu udělování kulturních grantů a o půl roku později ZHMP schválilo dokumenty *Koncepce kulturní politiky hlavního města a Grantová politika hlavního města v oblasti kultury a umění*. Hlavním principem těchto navrhovaných řešení byla změna zacílení v poskytování grantových dotací z konkrétního subjektu, vytvářejícího a poskytujícího uměleckou činnost k jejímu „konzumentovi“ (dotace na vstupenku). V lednu 2007 byli jmenováni noví zástupci města v komisi RHMP pro udělení grantů hl. m. Prahy v oblasti kultury a umění v návaznosti na komunální volby.

V následující části popíši výsledky analýzy výše zmíněných dokumentů z roku 2006, které ovlivnily vývoj let následujících, jež jsou předmětem tohoto výzkumu. Analýzu jsem opět zaměřila pouze na hlavní principy politiky podpory umění magistrátu města Prahy.

Grantová politika hlavního města v oblasti kultury a umění

Dokument byl připraven komisí Rady HMP pro posuzování grantů hl. m. Prahy v oblasti kultury a umění a OKP MHMP²³ v červnu 2006. Součástí dokumentu jsou *Zásady pro poskytování účelových grantů – dotací hl. m. Prahy* (dále jen „zásady“), které mají přispět k účelnosti a transparentnosti poskytování finančních prostředků v oblasti kultury a umění. V následujícím popisu mi nejde o komplexní parafrázování náležitostí a zásad udělování grantů v oblasti kultury, jako spíše o zdůraznění obecných a důležitých bodů, které jsou nutné k poskytnutí grantu. Detailní požadavky týkající se jednotlivých uměleckých oblastí (jako např. vyjmenování všech povinných příloh žádosti, které se týkají dílčích oblastí, náležitosti formulářů, apod.) neshledávám pro potřeby analýzy relevantní, neboť pravděpodobně příliš neovlivňují ani udělování

²⁰ HMP - Hlavní město Praha

²¹ RHMP - Rada hlavního města Prahy

²² ZHMP - Zastupitelstvo hlavního města Prahy

²³ OKP MHMP - Odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu Magistrátu hlavního města Prahy

grantů (kromě vyřazení žádosti z důvodu nesplnění všech náležitostí), ani rozhodování žadatele při podávání žádosti o grant.

Zásady nejprve vymezují kdo může o grantovou podporu žádat. Jsou to všechny subjekty (fyzické i právnické osoby), které „... *provazují kulturní a uměleckou činnost na území hl. m. Prahy a které jsou registrované dle zvláštních právních předpisů platných v ČR a splňují všechny zákonem předepsané podmínky pro příslušnou činnost. Právnické osoby předkládají projekty prostřednictvím svého statutárního zástupce... Žádosti nemohou podávat organizační složky státu, územní samosprávné celky (tj. obce, města, statutární města, městské obvody a městské části) a jimi zřízené příspěvkové organizace.*“ (Grantová politika HMP, 2006: 4)

Zásady určují zaměření grantů na kulturu do oblastí: „...*performing arts (divadelní, taneční a hudební projekty), vizuálního umění (výtvarné umění, nová média, fotografie, užité umění/design), multimédií, literatury (odborné publikace s pražskou tematikou, s výjimkou periodického tisku), filmu a kulturního dědictví (kromě památkové péče)*“ (Grantová politika HMP, 2006: 4)

A dále rozděluje zaměření grantů do osmi kategorií:

Čtyřletý grant na činnost, Čtyřletý grant na projekty, Jednoletý grant na činnost, Jednoletý grant na projekty, Grant pro začínající umělce a organizátory na projekt v maximální délce trvání 12 měsíců, Pražská kultura v zahraničí, Mezinárodní spolupráce v Praze, Grant na podporu uměleckých a kulturních aktivit v městských částech.

Hlavní zásady pro udělování grantů jsou „...*včasné a úplné podání žádosti, soulad žádosti s vypsáními podmínkami v jednotlivých skupinách grantů, řádné vyúčtování a vyhodnocení předešlých projektů podpořených z rozpočtu HMP. Při rozhodování o udělení grantu se nepřihlíží k formě právní subjektivity žadatele, rozhodující je podaný projekt, soulad s cíli kulturní politiky hl. m. Prahy, jeho reálnost včetně přiměřenosti nákladů, dodržování předpisů*“ (Grantová politika HMP, 2006: 6). Výhodou při posuzování grantových žádostí bývá zajištění vícezdrojového financování projektu.

Posuzování žádostí se řídí několika kritérii: umělecký přínos projektu; vysoká umělecká a odborná úroveň; mezinárodní přesah; přínos zachování a rozvíjení umělecké různorodosti, tradic a podpory kulturních alternativ; začleňování různých specifických skupin obyvatel města Prahy do uměleckých a kulturních aktivit; zvyšování kulturního a intelektuálního přínosu; dostupnost kulturních služeb.

„Granty hlavního města Prahy je možné krýt max. 70 % rozpočtovaných nákladů projektů. U grantů udělovaných hl. m. Prahou na projekty, kde nebude vybíráno vstupné, mohou veřejné finanční prostředky města tvořit až 90 % rozpočtovaných nákladů projektu.“ (Grantová politika HMP, 2006: 6). Granty nemohou být použity za účelem zisku, jsou určeny pouze na úhradu ztrátových nákladů projektu.

Granty pro oblast kultury a umění jsou rozděleny do následujících skupin:

1. Dotace na vstupenku - 25 % z celkově poskytované částky, minimální průměrná cena vstupenky nesmí být nižší než 150 Kč.
2. Podpora umělecké činnosti subjektů, projektů prezentace pražské kultury v zahraničí, projektů mezinárodní spolupráce a projektů neprofesionálního umění - 25 % z celkově poskytované částky.
3. Podpora studentů uměleckých škol, mladých a začínajících umělců, uměleckých souborů dětí a mládeže - 20 % z celkově poskytované částky.
4. Víceleté granty (maximálně 4leté) - 30 % z celkově poskytované částky.

Získání grantu je limitováno podmínkou transparentního účetnictví a přiměřeností plánovaných nákladů. Nezbytnou součástí žádosti pro granty ve skupině 2. a 4. a granty nad 1 000 000 Kč, je rovněž příloha Výroční zprávy žadatele, zveřejňované i na jeho webových stránkách. Všichni žadatelé o kulturní grant musí splňovat veškeré právní, ekonomické a smluvní závazky související s jejich činností. Granty na celoroční činnost ve skupině 2. a 4. jsou k dispozici pouze těm subjektům, které získaly granty na jednotlivé projekty v předchozích dvou letech nebo prokážou kontinuální činnost. Žádosti o víceleté granty mohou podávat pouze ty subjekty, které nejméně po dva uplynulé roky čerpaly v souladu se smluvními podmínkami grant na celoroční činnost, anebo získaly v předchozích dvou letech granty na jednotlivé projekty, anebo mohou prokázat kontinuální uměleckou činnost po čtyři uplynulé roky. Žadatelé musí souhlasit s případným veřejným slyšením v průběhu hodnocení žádostí. Žadatelé projektů úspěšných v grantovém řízení uzavřou s hlavním městem Prahou smlouvu, která stanovuje podmínky pro užití a čerpání grantu.

Žádost o grant se předkládá buď tištěná ve třech identických vyhotoveních (1 originál + 2 kopie) nebo elektronicky, stvrzená elektronickým podpisem.

Náležitosti žádosti jsou: vyplněný formulář žádosti, projekt (obsah, cíl, přínos, dramaturgie), povinné přílohy k formuláři (dle stanovených podmínek v jednotlivých skupinách), doklady o právní subjektivitě žadatele a kopii bankovního spojení.

Žádost postupuje k projednání pouze při splnění následujících náležitostí: musí být vyplněny všechny předepsané body; žádosti musí být odevzdány kompletní a včas, včetně všech povinných příloh; ve formuláři musí být žádost vyplněna s příslušným číslem skupiny grantu o který se uchází a musí být řádně podepsána.

Při analýze grantů jsem často narážela na mnohé žádosti, které nesplňovaly výše uvedené náležitosti a na úkor dobře promyšleného a přínosného projektu byly ihned vyřazeny mezi odmítnuté. I přes transparentní a často zmiňované podmínky se každý rok stává, že je několik desítek žádostí nesplňuje.

Při posuzování žádostí se postupuje tak, že jsou nejprve evidovány a posouzeny OKP MHMP, zda splňují veškeré požadované formální náležitosti. „*U žádostí v 1. skupině OKP MHMP posoudí doložený obsah a rozsah poskytovaných služeb v kultuře v souladu s Koncepcí kulturní politiky hl. m. Prahy a doložení dalších předepsaných náležitostí a předloží Grantové komisi doporučení či nedoporučení k Akreditaci. Jednotlivé žádosti jsou pak obsahově posuzovány Grantovou komisí.*“ (Grantová politika HMP, 2006: 11) Ta posuzuje jednotlivé žádosti na základě své odbornosti a svědomí, nezávazně na předem dojednaných stanoviscích či zájmech jednotlivců a skupin. Součástí posuzování grantů jsou již zmíněná veřejná slyšení, která slouží nejčastěji k prezentaci činnosti žadatelů o granty s požadovanou částkou nad 1 000 000 Kč nebo když Grantová komise stanoví jinak. Komise dle vyhodnocení řádně podaných přihlášek rozděljuje výši finanční podpory jednotlivých grantů. Každé své rozhodnutí o přidělení grantu musí odůvodnit v souladu s platnými kritérii pro přidělování grantů a předkládá je Výboru. Výbor, pouze v případě rozporů, zpracuje vlastní návrh a jako variantu ho předloží zpět Grantové komisi včetně jejího původního návrhu. V případě, že Grantová komise opětovně potvrdí své původní rozhodnutí dvoutřetinovou většinou všech členů, je toto rozhodnutí již předloženo Radě HMP. Pokud komise svůj původní návrh nepotvrdí dvoutřetinovou většinou, do Rady HMP je předkládán návrh Výboru. Výbor předkládá granty ke schválení Radě HMP a Zastupitelstvu HMP.

Rozhodnutí o udělení grantů a výši podpory u žádostí do 200 000 Kč vydává Rada HMP, u žádostí nad 200 000 Kč Zastupitelstvo HMP. Na podporu není právní nárok. Rozhodnutí Rady a Zastupitelstva HMP je tak konečné a nedá se proti němu odvolat.

Závěrečná ustanovení vymezují, že poskytnutí grantu v běžném kalendářním roce a jeho případné nečerpání nebo nedočerpání v plné výši, netvoří nárok příjemce na

udělení grantu v příštích letech. Dále, že granty jsou poskytovány pouze na neinvestiční výdaje související s realizací projektů; použití grantů hlavního města Prahy podléhá veřejnoprávní kontrole nakládání se svěřenými veřejnými prostředky a nakonec odevzdané projekty včetně příloh se nevrací.

Výše popsané *Zásady pro poskytování účelových dotací – grantů v oblasti kultury a umění* kopíruje stejnojmenný dokument z roku 2008. O rok později navazuje stejný dokument, který doplňuje předešlé ve vymezení kritérií pro posuzování žádostí, kterými jsou: soulad s *Koncepcí kulturní politiky hl. m. Prahy*, jedinečnost neboli potřebnost projektu či činnosti organizace, připravenost projektu – kvalita zpracování žádosti, přiměřenost nákladů projektu, udržitelnost projektu. Dále doplňuje podmínky přijetí žádosti bodem o nutnosti vypořádání závazků žadatele vůči státnímu a dalším veřejným rozpočtům, bezdlužnost na daních a na veřejném zdravotním a sociálním pojištění. Žádosti jsou posuzovány formálně (statut, stanovy, zakládací smlouvy nebo živnostenské oprávnění) a věcně (přehled umělecké a kulturní činnosti, umělecké výsledky). Zásady z roku 2009 také rozšiřují posuzování žádosti Grantovou komisí do dvou kol:

V prvním kole hodnocení jsou žádosti bodovány v rámci jednotlivých oborů. Jednání prvního kola v každém oboru se účastní vždy dva členové Grantové komise a tři externí hodnotitelé. Každý projekt je diskutován a všemi členy expertní komise bodován podle toho, jak naplnil cíle a kritéria grantového systému. Boduje se buď celý projekt či dílčí kritéria, záleží na zvážení komise. Počet udělených bodů pak přiděluje projektům pořadí v jednotlivých skupinách a oborech. Druhé kolo probíhá na jednání Grantové komise, na němž se stanoví bodová hranice vymezující minimální počet dosažených bodů nutných pro možnou grantovou podporu projektu. V souladu se schváleným rozpočtem poté komise na základě této bodové škály přidělí výši grantu projektům, které jsou nad jejím minimem.

Zásady dále stanovují: „*Žadatel musí v projektu doložit poskytování veřejných kulturních služeb ve smyslu zákona č. 203/2006 Sb., o některých druzích podpory kultury a o změně některých souvisejících zákonů, jako svoji převažující či hlavní činnost, a v souladu s Kulturní politikou hl.m. Prahy.*“ (Zásady pro poskytování účelových dotací – grantů v oblasti kultury a umění, 2009: 1)

Zásady pro rok 2010 jsou rozděleny mezi dva dokumenty, přičemž jeden spravuje jednoleté účelové dotace a druhý víceleté.

Dokument *Zásady pro poskytování jednoletých účelových dotací – grantů hl. m. Prahy v oblasti kultury a umění v r. 2010*, je zaměřen na granty přidělované na jednotlivé umělecké projekty a činnosti a na neprofesionální umění na území města. Jedná se o žádosti začínajících umělců, významné projekty jednorázového charakteru, zahraniční reprezentace hlavního města a mezinárodní projekty konané ve městě. Od zásad z předešlých let se liší předložením žádosti o grant, která musí být vyhotovena v šesti vyhotoveních (1 originál + 5 kopií pro hodnotitele projektu) a dále stanovením tří rovin posouzení žádosti: hodnocení dosavadní činnosti žadatele (kredibilita), kvalita předkládaného projektu/činnosti a posouzení rozpočtu projektu/činnosti.

Dokument *Zásady pro poskytování víceletých účelových dotací – grantů hl. m. Prahy v oblasti kultury a umění pro rok 2010 - 2013*, je zaměřen na víceletou (čtyřletou) podporu kontinuální činnosti subjektů, sídlících v objektech HMP a víceletou (dvou až čtyřletou) podporu kontinuální činnosti subjektů v ostatních objektech. Podmínkou účasti obou skupin na grantovém řízení je nejméně čtyřletá kontinuální činnost v daném oboru a zajišťování umělecké činnosti relativně stálým okruhem spolupracovníků. Základní pravidla pro poskytování jednoletých grantů jsou v zásadě totožná s pravidly pro víceleté granty. Specifikují však navíc zmíněné tři roviny posouzení žádosti hodnotícími formuláři, které vymezují zásady pro odborníky, posuzující žádosti. Bodové rozmezí je vytvořeno z propočtu 100 % = 100 bodů. Je stanovena hodnotou tří rovin posouzení v poměru 40 (kredibilita): 30 (kvalita projektu): 30 (ekonomická rozvaha). U kredibility se hodnotí – umělecká (odborná) kvalita dosavadní činnosti žadatele (16 bodů), vzdělávací a společensko-sociální význam činnosti (8 bodů) a společenský ohlas dosavadní činnosti (16 bodů). U kvality projektu: odborné a umělecké cíle projektu (22 bodů) a vzdělávací a společensko-sociální zacílení (8 bodů). U ekonomických parametrů: hodnocení dosavadního hospodaření žadatele (20 bodů) a Přiměřenost a akceptovatelnost nákladů, reálnost uskutečnění projektu (10 bodů).

V roce 2010 byl také na základě usnesení ZHMP č. 28/43 navržen a schválen *Grantový systém hl. m. Prahy v oblasti kultury a umění na léta 2010–2015*. Ten v podstatě shrnuje koncepcce, principy a zásady grantového systému v oblasti kultury a umění do jednoho komplexního dokumentu, který však neposkytuje žádné nové informace než ty, které jsou obsaženy v zásadách vydávaných každým rokem magistrátem.

Pro rok 2011 není na webových stránkách magistrátu města Prahy k dispozici dokument se zásadami grantového řízení, patrně jsou tak zásady bez rozdílu vůči roku 2010. Pro rok 2011 však bylo usneseno snížení víceletých grantů, jehož příčinou je podle důvodové zprávy Zastupitelstva HMP, ustanovení o možnosti reagovat na reálnou situaci v rozpočtu hl.m. Prahy při čerpání schváleného grantu v následujících letech, které je zakotveno v grantových smlouvách uzavřených v roce 2010.

„V rozpočtu pro rok 2011 byla víceletými granty vázána částka 163 431 000 Kč, což představuje téměř 70 % prostředků určených z rozpočtu kultury na granty. Na základě úsporných opatření však Zastupitelstvo hl.m. Prahy usnesením č. 4/1 ze dne 17. února 2011, kterým byl schválen rozpočet hl.m. Prahy, snížilo v kapitole 0662, § 3399 – záležitosti kultury – granty, finanční prostředky určené pro víceleté granty o 10 000 000 Kč, tj. na celkovou výši 153 431 000 Kč.“ (Důvodová zpráva ZHMP ke snížení víceletých grantů, 2011: 1).

Zásady pro rok 2012 jsou opět rozděleny do dvou dokumentů, spravujících jednoleté granty a víceleté granty. Oproti roku 2010 v nich nejsou žádné změny či rozdíly.

Současný rok 2013 ve své grantové administraci obsahuje zásady, které spojují oba druhy financování (jednoleté a víceleté) do jednoho dokumentu a opět se oproti předešlým letům neliší.

4.4. Zásady pro udělování dotací z rozpočtu města Brna

Ve městě Brně jsou zásady pro udělování dotací spravovány dokumentem *Zásady pro poskytování dotací z rozpočtu statutárního města Brna* (dále jen „zásady“), obsahujícím devatenáct bodů, které se však oproti pražským zásadám pro poskytování grantů týkají všech odborů, spravovaných magistrátem (tj. odbor školství, mládeže a tělovýchovy, odbor kultury, odbor životního prostředí, odbor sociální péče, odbor zdraví a odbor památkové péče).

Dokument byl schválen Zastupitelstvem města Brna č. Z6/016 dne 19. června 2012, tohoto dne také nabyl platnosti, a tím zrušil dosavadní účinnost dokumentu *Zásady pro poskytování dotací z rozpočtu města Brna*, včetně příloh č. Z4/009, ze dne 9. září 2003, který se mi však nepodařilo nikde na internetu ani na stránkách brněnského magistrátu odboru kultury sehnat. V podstatě se však, podle tiskové zprávy s názvem *Nové zásady pro poskytování dotací*, pozdější zásady z roku 2012 od těch z roku 2003

liší pouze aktualizací přidělování dotací. Nové zásady se totiž vyrovnávají „... s tzv. bezdlužností, a to nejenom k rozpočtu města Brna, což bylo obsahem už minulých zásad, ale také nově s bezdlužností i ke státnímu rozpočtu a k dalším poskytovatelům dotací z veřejných rozpočtů“ (www.brno.cz). To znamená, že dotaci lze žadateli poskytnout pouze pokud ke dni podání žádosti nemá nesplněné závazky vůči rozpočtu statutárního města Brna, jeho městským částem a organizacím zřizovaným městem Brnem; nemá dluh vůči státnímu rozpočtu na daních či zdravotním a sociálním pojištění a ani vůči jiným poskytovatelům dotací z veřejných rozpočtů. Bezdlužnost tyto zásady stanovují jako závazky, jež byly řádně vyrovnány; nebo závazky, jež mají, na žádost žadatele, prodlouženou lhůtu splatnosti; závazky, jež jsou předmětem splátkového kalendáře, soudního smíru nebo jiného právního aktu, a nebo závazky, jež jsou předmětem probíhajícího soudního sporu.

Zásady z roku 2012 dále stanovují, že o poskytnutí dotace rozhoduje buď Zastupitelstvo města Brna nebo Rada města Brna, a to v případech stanovených zákonem 128/2000 Sb., o obcích, v platném znění. Na poskytnutí dotace nelze uplatňovat právní nárok a nelze ji poskytnout organizacím zřizovaným městem Brnem nebo jeho městskými částmi. Dotaci lze poskytnout na investiční i neinvestiční výdaje.

Odbor kultury tyto zásady definuje, jako věcně příslušný obor magistrátu, spravující udělování dotací na projekty a provozní náklady v oblasti kultury. Poskytovaná dotace se pak dělí na dva typy:

1. Dotace typu A - jsou ze schváleného rozpočtu města určeny a jmenovitě uvedeny pro konkrétní příjemce na zajištění určitých doplňkových služeb nebo zajištění realizace větších kulturních akcí celoměstského významu. Jedná se o finančně náročné kontinuálně se opakující projekty, využívající vícezdrojového financování, které jsou do grantového řízení zařazené z podnětu orgánů města Brna nebo na návrh Odboru kultury Magistrátu města Brna.
2. Dotace typu B - ve schváleném rozpočtu města nejsou jmenovitě uvedeny, ale u jednotlivých druhů dotací jsou uvedeny celkové částky, jež mohou být na tyto dotace poskytnuty.

Oba typy jsou neinvestičními dotacemi na činnost či provozní náklady. Oba typy se také dělí na neinvestiční dotace na projekt, o které mohou žádat fyzické i právnické osoby a neinvestiční dotace na provozní náklady, o které může zažádat pouze právnická osoba, zřízená pro neziskové účely.

Žádosti na oba typy dotací jsou podávány na formulářích ve dvou vyhotoveních. V jednom kalendářním roce lze žádat o dotaci na maximálně tři projekty nebo o jednu dotaci na provozní náklady.

Další podmínky, které musí splňovat žadatel o grant a podrobnosti o poskytování dotací (včetně jejich vyúčtování) stanovuje Rada města Brna dokumentem *Pravidla pro poskytování dotací z rozpočtu statutárního města Brna* (dále jen „pravidla“). Tato pravidla byla schválena na schůzi RMB č. R6/075 konané dne 29. srpna 2012 a nabyla účinnosti dne 1. září 2012, od kterého se také ruší pravidla doposud platná, schválená RMB na schůzi č. R6/040 konané dne 5. října 2011 (s dostupností tohoto původního dokumentu je to bohužel stejné jako se *Zásadami pro poskytování dotací z rozpočtu města Brna z roku 2003*).

Struktura pravidel z roku 2012 se dělí na dvě části:

Část A - Společná ustanovení vymezuje, že dotace poskytnutá z rozpočtu statutárního města Brna je vždy účelová, přičemž vymezený účel poskytnutí dotace, musí být ze strany příjemce dotace dodržen. Dotaci lze použít, nestanoví-li smlouva o poskytnutí dotace jinak, nejpozději do 31. 12. kalendářního roku, v němž byla dotace poskytnuta, a nelze ji převádět do roku následujícího. Nevyužitá dotace nebo její část musí být poskytovateli vrácena v určeném termínu. O poskytnutí dotace mohou žádat fyzické i právnické osoby.

Žádost o dotaci je vhodné podávat (osobně, elektronicky, prostřednictvím pošty) na formuláři zpracovaném k tomuto účelu věcně příslušným odborem MMB²⁴, doplněném o potřebné přílohy. Náležitosti žádostí jsou: údaje prokazující existenci žadatele, věcně a srozumitelně formulovaný popis projektu, finanční rozvaha projektu včetně plánovaných celkových výdajů a příjmů, prostá kopie dokladu o zřízení bankovního účtu a čestné prohlášení.

Věcně příslušný odboru při posuzování žádosti postupuje v následujících krocích:

- 1) Věcně příslušný odbor (tedy odbor kultury) posoudí podanou žádost o poskytnutí dotace z hlediska dodržení formálních náležitostí žádosti a dodržení termínu podání; z hlediska charakteru projektu, na nějž je dotace požadována a jeho souladu s vyhlášeným dotačním titulem; dle souladu poskytnutí finančních prostředků na předložený projekt s úkoly veřejné správy v dané oblasti a splnění dalších i zákonných

²⁴ MMB - Magistrát města Brna.

podmínek pro poskytnutí dotace; dle charakteru poskytnuté dotace jako možné veřejné podpory, příp. podpory de minimis a na základě plnění povinností žadatelem v případě, byla-li mu již v minulosti dotace přidělena.

2) Návrh na poskytnutí dotace, vypracovaný věcně příslušným odborem, má pouze doporučující charakter. Postupně je předkládán věcně příslušné komisi nebo jinému orgánu Rady města Brna, Radě města Brna nebo dále věcně příslušnému Výboru Zastupitelstva města Brna a Zastupitelstvu města Brna.

3) O poskytnutí dotace a její výši rozhodne Zastupitelstvo města Brna, případně Rada města Brna.

Podmínky použití a vyúčtování dotace stanovují: příjemce dotace odpovídá za hospodárné použití poskytnutých prostředků v souladu s účely, pro které byla dotace poskytnuta; příjemce dotace je povinen vést přidělené finanční prostředky na projekt odděleně a vést řádně účetnictví; příjemce dotace musí umožnit zástupcům věcně příslušného odboru magistrátu města Brna nebo jiného kontrolního orgánu věcnou kontrolu účetnictví a musí jim umožnit průběžně sledovat realizaci projektu, na kterou byla dotace poskytnuta; příjemce dotace je povinen předložit vyúčtování poskytnuté dotace věcně příslušnému odboru magistrátu do 31. 1. následujícího roku, pokud není ve smlouvě stanoveno jinak.

Část B/6 - Zvláštní ustanovení pro poskytování dotací na projekty a provozní náklady v oblasti kultury doplňuje a upřesňuje část A, s ohledem na účel dotace. Jinak se grantový systém v oblasti kultury řídí stejnými pravidly, které jsou stanoveny v první části.

Tato část tak upravuje použití dotace, kterou lze využít maximálně do výše 50 % celkových nákladů na projekt či 50 % provozních nákladů. Dotaci nelze převést na jinou osobu, pokud se nejedná o přímou úhradu výdajů na realizaci projektu, a nelze ji použít na: úhradu výdajů na mzdy, honoráře, ostatní osobní náklady a odvody na sociální a zdravotní pojištění příjemce dotace a zaměstnanců příjemce dotace; úhradu výdajů na pohoštění, stravné, peněžní a věcné dary (vyjma soutěžních cen); pořízení dlouhodobého majetku; odpisy dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku; kapesné, stravné a úhradu cestovních náhrad nebo na úhradu jakýchkoli výdajů žadatele.

V dokumentaci města Brna nelze sledovat postupný a konkrétní vývoj zásad a pravidel pro poskytování dotací, neboť oproti Praze nemá tyto dokumenty pro každý

rok zveřejněné a dostupné. K dispozici jsou tak pouze ty nejaktuálnější schválené zásady a pravidla.

4.5. Analýza přijatých žádostí do grantového řízení v oblasti kultury magistrátu města Prahy

Magistrát hlavního města Prahy každoročně zveřejňuje výsledky grantového řízení ve všech vypsaných oblastech. Jsou tak k dispozici všechny přijaté, schválené, odmítnuté a vyřazené žádosti v oblasti kultury a umění.

Pro oblast kultury a umění jde o dokumenty, jejichž název je odvozen vždy podle toho, zda je schvaluje Zastupitelstvo HMP (jednoleté granty do 200 000 Kč) nebo Rada HMP (jednoleté a víceleté granty nad 200 000 Kč) a dle daného roku, kterého se týkají.

Výsledky grantového řízení schválené Radou HMP a Zastupitelstvem HMP. „Obsahují tabulky se jménem žadatele a názvem projektu, anotaci odboru kultury, památkové péče a cestovního ruchu MHMP, dále jen 'OKP MHMP', celkové náklady projektu, požadovanou částku, výsledky bodování, stanovenou bodovou hranici pro nárok na získání grantu, schválenou výši grantu, u všech grantů pak věcné zdůvodnění Komise Rady HMP pro udělování grantů hl.m. Prahy v oblasti kultury a umění, dále jen 'Grantové komise'.“ (Zásady pro poskytování jednoletých účelových dotací – grantů hl. m. Prahy v oblasti kultury a umění v r. 2010: 1)

Analýza výsledků přijatých grantů v oblasti kultury a umění (v období let 2007–2013 v Praze), se pro účely této bakalářské práce, týkala selekce pouze těch projektů, v jejichž programu se objevuje výtvarné umění ve veřejném prostoru²⁵.

Na základě zjištěného množství všech žádostí na projekty výtvarného umění ve veřejném prostoru v dílčích letech mne zajímá, kolik jich na každý rok bylo podáno, schváleno, odmítnuto a kolik vyřazeno²⁶. Společně s celkovým množstvím všech přijatých žádostí v oblasti kultury a umění v daných letech a počtem schválených, tj. finančně podpořených grantových žádostí na výtvarné umění ve veřejném prostoru

²⁵ Viz přílohy – Granty magistrátu Prahy v oblasti výtvarného umění ve veřejném prostoru 2007–2013 (zde je přiložen kompletní seznam selektovaných projektů týkajících se výtvarného umění ve veřejném prostoru, které jsou součástí schválených grantů v oblasti kultury a umění; tento seznam však nezahrnuje, z důvodu přílišné délky textu, anotace projektu a posudek Grantové komise).

²⁶ A to pohromadě granty do 200 000 Kč, nad 200 000 Kč, jednoleté i víceleté. Viz přílohy, tabulka č.

v jednotlivých druzích grantové podpory²⁷. Dále mne zajímá objem vynaložených finančních prostředků z rozpočtu odboru kultury MHMP²⁸ na projekty výtvarného umění ve veřejném prostoru v dílčích druzích grantové podpory ve zkoumaných letech i v celkové sumě za daný rok²⁹. V kontextu s veřejnými rozpočty a udělováním grantů uvádím do souvislosti množství schválených žádostí a celkově vynaložené sumy na ně, s objemem reálného (pokud zatím u některých let není znám, tak jen schváleného) státního rozpočtu na každý daný rok, s objemem rozpočtu města Prahy a rozpočtu odboru kultury, s objemem částky vynaložené z rozpočtu kultury na grantovou podporu kultury a umění a s částkou z toho udělenou na výtvarné umění ve veřejném prostoru za každý rok³⁰.

Z provedené analýzy dokumentů z výsledků grantového řízení pro město Prahu ve zkoumaných letech vyplynulo:

V roce 2007 bylo podáno a schváleno nejméně žádostí na výtvarné umění ve veřejném prostoru v rámci celého zkoumaného období. O rok později hodnoty podaných žádostí vzrostly o více jak polovinu, jejíž hodnoty však v letech 2009–2012 již nedosáhly. Naproti tomu počet schválených žádostí se po tuto dobu držel na relativně stejné úrovni. Zajímavé je, že v letech 2009 a 2010 bylo stejné množství podaných žádostí³¹, téměř stejné množství schválených žádostí a totožný počet odmítnutých žádostí. Podobně tomu bylo i v letech 2011 a 2012, kde bylo podáno stejné množství žádostí³² a téměř stejné množství schválených a odmítnutých žádostí. V roce 2013 byl enormní nárůst všech zmíněných hodnot oproti minulým letem, tzn. u podaných byl nárůst zhruba o třetinu, u schválených cca o polovinu, naopak odmítnutých bylo stejně jako v předchozím roce. Od roku 2007 do roku 2012 (kromě roku 2008, u něhož je zaznamenán vysoký skok vzhůru) lze tedy sledovat postupný vývoj výše uvedených hodnot směrem nahoru a v roce 2013 pak další a nejvyšší skok zkoumaných hodnot směrem vzhůru³³.

²⁷ Granty jednoleté do 200 000 Kč, nad 200 000 Kč; dvouleté nad 200 000 Kč a čtyřleté nad 200 000 Kč, viz přílohy tabulka č. 6, graf č. 2.

²⁸ MHMP - Magistrát hlavního města Prahy.

²⁹ Viz přílohy tabulka č. 11, graf č. 4.

³⁰ Viz přílohy tabulka č. 5.

³¹ Ačkoliv tyto žádosti nebyly na totožné projekty ani od totožných žadatelů.

³² Viz pozn. 31

³³ Celý odstavec - viz přílohy, graf č. 1

Naprostá většina všech schválených a podaných žádostí na umění ve veřejném prostoru se týkala jednoletých grantů do 200 000Kč, znatelně níže pak stojí jednoleté granty nad 200 000Kč a minimum hodnot je u víceletých.³⁴

Nejvíce finančních prostředků je ve všech letech vynaloženo vždy na jednoleté granty nad 200 000Kč, hned za nimi stojí jednoleté granty do 200 000Kč a nejméně je pak utraceno ve skupině dvouletých grantů nad 200 000Kč. Ačkoliv byl rok 2008 mezi lety 2007–2012 nejsilnější v podaných a schválených žádostech, vynaložených prostředků na něj bylo v tomto období nejméně³⁵.

Při analýze přijatých grantových žádostí vyvstalo několik zajímavých poznatků, týkajících se jejich zveřejňování a správy grantového systému. Grantová komise uvádí důvody, proč žadatelé neuspěli a v některých případech, když grant neposkytnou, navrhnou alespoň sledování projektu pro případnou podporu popř. partnerství ze strany města. Pokud jsou grantové žádosti podané do nepřislušné oblasti, jsou postoupeny do řádné oblasti, kam náleží. Popřípadě jsou, dle rozhodnutí Grantové komise, víceleté žádosti přeřazeny do jednoletých. Naopak některé projekty, jež by spíše odpovídaly jiné oblasti, jsou uvedeny ve výtvarném umění (např. výstavy připomínající historické souvislosti). Dále některé projekty sice nejsou v oblasti výtvarného umění, ale z důvodu jejich multižánrové povahy se v nich výtvarné umění (i ve veřejném prostoru) také objevuje.

Kromě postoupení špatně zařazené žádosti do řádné oblasti jejího působení a kromě multižánrových projektů, se v Brně ani jedna z výše vyjmenovaných náležitostí při realizaci dotačního řízení neaplikuje.

4.5. Analýza přijatých žádostí do dotačního řízení v odboru kultury magistrátu města Brna

Magistrát města Brna také každoročně zveřejňuje výsledky dotačního řízení v odboru kultury. Ty jsou shromážděny do dvou dokumentů, jejichž název je vždy určen příslušným rokem a typem dotace (A či B).

Obsahem dokumentu týkajícího se žádosti typu A vždy je: tabulka se seznamem přijatých žádostí, kde je uvedeno pořadové číslo žádosti, název/jméno příjemce dotace, název projektu a schválená částka. Obsahem dokumentu týkajícího se žádostí o dotaci

³⁴ Celý odstavec - viz přílohy, graf č. 2 a č. 3

³⁵ Celý odstavec - viz přílohy, graf č. 4

typu B je: tabulka se seznamem přijatých žádostí, kde je uvedeno pořadové číslo a oblast žádosti, žadatel, typ organizace, název projektu, jeho krátká anotace a nakonec schválená částka.

Analýza výsledků přijatých grantů v odboru kultury (v období let 2007–2013 v Brně) se pro účely této bakalářské práce týkala selekce pouze těch projektů, v jejichž programu se objevuje výtvarné umění ve veřejném prostoru³⁶.

Stejně jako ve městě Praze mne, ze zjištěného množství všech žádostí na projekty výtvarného umění ve veřejném prostoru v dílčích letech, zajímá, kolik jich na každý rok bylo v Brně podáno, schváleno, odmítnuto a kolik vyřazeno.³⁷ Dále zjišťuji množství všech přijatých žádostí v odboru kultury v daných letech a počet schválených (tedy z rozpočtu města podpořených) žádostí na výtvarné umění ve veřejném prostoru v jednotlivých typech dotací.³⁸ Do analýzy také zahrnuji objem vynaložených finančních prostředků (z rozpočtu odboru kultury MMB) na projekty výtvarného umění ve veřejném prostoru v dílčích dotačních typech ve zkoumaných letech i v celkové sumě za daný rok.³⁹ A nakonec opět uvádím do souvislosti množství schválených žádostí a celkově vynaložené sumy na ně, s objemem reálného (pokud dosud u některých let není znám, tak jen schváleného) státního rozpočtu na každý daný rok, dále s objemem reálného rozpočtu Jihomoravského kraje, města Brna a rozpočtu odboru kultury a nakonec s částkou z toho udělenou na výtvarné umění ve veřejném prostoru za každý rok.⁴⁰ U města Brna je nutné zkoumat i rozpočty Jihomoravského kraje, neboť mu Brno podléhá při přerozdělování veřejných prostředků, na rozdíl od města Prahy, které je zároveň krajem⁴¹. Na magistrátu města Brna nelze z dokumentů zjistit, kolik město vynaložilo ze svého rozpočtu na dotační podporu výtvarného umění, proto v tabulkách tento údaj (oproti Praze) není uveden.

Z provedené analýzy dokumentů z výsledků dotačního řízení pro město Brno ve zkoumaných letech vyplynulo:

Ve městě Brně není patrný vývoj podaných a schválených žádostí postupně směrem vzhůru v průběhu zkoumaných let (jako je tomu v případě Prahy). Kromě let

³⁶ Viz přílohy – Dotace magistrátu Brna v oblasti výtvarného umění ve veřejném prostoru 2007–2013 (zde je přiložen kompletní seznam selektovaných projektů týkajících se výtvarného umění ve veřejném prostoru, které jsou součástí schválených dotací v odboru kultury; tento seznam však nezahrnuje, z důvodu přílišné délky textu, anotace projektu).

³⁷ Viz přílohy, tabulka č. 9, graf č. 5.

³⁸ Viz přílohy, tabulka č. 10, graf č. 6.

³⁹ Viz přílohy, tabulka č. 11, graf č. 7.

⁴⁰ Viz přílohy, tabulka č. 9.

⁴¹ Viz 3.6. Hodnocení kvality výzkumu.

2007 a 2013 se počet podaných a schválených žádostí v průběhu let drží na relativně stejné úrovni, nicméně nejslabším rokem v těchto dvou proměnných je rok 2009. Zmíněné roky 2007 a 2013 vykazují zajímavý fakt, totiž, že bylo v obou letech podáno, schváleno a odmítnuto totožné množství žádostí na umění ve veřejném prostoru (tyto roky tak sdílí stejné hodnoty)⁴². Co se týče zmíněných odmítnutých žádostí ve zkoumaných letech, lze konstatovat, že z celkového počtu podaných žádostí je odmítnuta v každém roce buď jedna nebo žádná (příčemž jde spíše o žádnou)⁴³. Roky 2008, 2009, 2010 a 2012 mají tedy jednotlivě vždy stejné množství podaných a schválených žádostí⁴⁴.

Nejvíce zastoupených podaných a schválených žádostí je ve všech letech v oblasti dotací typu B na projekty, v některých letech je to třikrát až čtyřikrát více než v oblasti dotací typu A na projekty a typu B na provozní náklady, jejichž zastoupení je ve všech letech minimální⁴⁵.

Těmto hodnotám samozřejmě odpovídají částky vynaložených rozpočtových prostředků na dotace. Tzn. nejvyšší finanční sumy putující do schválených dotací v analyzovaných letech (kromě roku 2007, kdy získaly nejvíce peněz dotace typu A na projekty), jsou patrné v oblasti typu B na projekty, mnohem níže za touto částkou stojí dotace typu A na projekty a nejnižší pak dotace typu B na provozní náklady⁴⁶.

5 Závěr

Téma výzkumu – politika rozpočtové podpory umění, realizovaná prostřednictvím magistrátů Prahy a Brna a zaměřená na výtvarné umění ve veřejném prostoru – jsem zkoumala na základě dokumentů vydávaných státem a samosprávnými územními celky. Účelem tohoto výzkumu bylo nejen popsat vývoj systémů a realizací finanční podpory výtvarného umění z rozpočtů měst. Ale především, na základě srovnání těchto zásad a jejich realizace mezi dvěma městy, nalézt jejich rozdíly a podle nich se snažit zjistit, zda mohou některé principy v politice podpory umění, mít vliv na počet rozpočtově podpořených uměleckých projektů ve veřejném prostoru vybraných měst, popřípadě na množství podaných žádostí v této oblasti.

⁴² Viz pozn. 31 a 32.

⁴³ Tyto tendence v Praze sledovat nelze, s tím však zároveň souvisí to, že Brno má oproti Praze celkově mnohem méně podaných žádostí, z čehož vyplývá, že bude méně i odmítnutých. Nicméně při srovnání je stále patrné vyšší množství odmítnutých žádostí ve městě Praze oproti téměř nulovým hodnotám u Brna.

⁴⁴ Celý odstavec - viz přílohy, graf č. 5

⁴⁵ Celý odstavec - viz přílohy, graf č. 6

⁴⁶ Celý odstavec - viz přílohy, graf č. 7.

Z výzkumu vyplynulo, že zásady a pravidla udělování grantů z rozpočtu města Prahy a dotací z rozpočtu města Brna jsou v podstatě velmi podobné, což samozřejmě vychází z předpokladu a ustanovení kulturní politiky Ministerstva kultury. Avšak v implementaci těchto vládních doporučení dochází mezi městy a jejich samosprávnými orgány k několika rozdílům, jež mohou mít dopad na efektivitu⁴⁷ udělování rozpočtových příspěvků.

Jednotlivě jde o tyto rozdíly:

Komise RHMP pro udělování grantů v oblasti kultury je, oproti Komisi RMB pro kulturu, složená z externistů a odborníků v kultuře, kteří nejsou úředníky. Nutnost nezávislé komise při rozhodování o udělování dotací, je pro město Brno zmiňována a požadována v mnoha připomínkách⁴⁸ od občanů i nezávislých odborníků, zatím však není akcentovaná ze strany magistrátních strategií rozvoje kultury. Praha, naopak, ve svých dokumentech (nutno dodat, že oprávněně) vyzdvihuje existenci nezávislých expertních hodnotitelů, kteří ze své kompetence posuzují kvalitu podávaných projektů do grantového řízení.

Co se týče samotných zásad a pravidel rozpočtové podpory ve zkoumaných městech, lze sledovat velkou snahu ze strany pražského magistrátu, který každý rok detailně vymezuje konkrétní zásady a náležitosti, aktualizuje je a vylepšuje. Systém udělování grantů je tak transparentní a jasně definovaný. „Dokumentový kapitál“ města Brna není tak objemný a vyčerpávající jako v hlavním městě. Omezuje se na nejzákladnější náležitosti a pravidla, nezachází však příliš do detailů⁴⁹.

Dalším významným rozdílem v pravidlech udělování finanční podpory umění je to, že Brno má oproti Praze nižší krytí rozpočtových nákladů projektu, což může ovlivnit rozhodování o podání žádosti ze strany organizátora projektu. V Praze lze podporu čerpat až do výše 70 % rozpočtových nákladů projektu (a v případě, že není vybíráno vstupné, mohou veřejné finanční prostředky města tvořit až 90 % nákladů projektu), v Brně je pokryto maximálně 50 % rozpočtových nákladů.

Rozdělení do jednotlivých druhů grantů a typů dotací ve městech je sice velmi rozdílné, v zásadě by to však nebyl takový problém, jakým se jeví absence víceletých dotací ve městě Brně. Tento fakt je velkým nedostatkem pro kontinuální

⁴⁷ Efektivitu ve smyslu množství podaných a schválených žádostí v grantovém/dotačním řízení.

⁴⁸ Připomínky k veřejné prezentaci dokumentu *Program rozvoje kultury města Brna a jeho evaluace*, z roku 2012. Viz výše uvedený dokumentu str. 166–174.

⁴⁹ Jako např. nezveřejnění kompetence Komise RMB pro kulturu, nevytváření výročních zpráv z oblasti kultury, nezveřejňování posudku Komise RMB k jednotlivým projektovým žádostem, nezaznamenání vývoje v rozpočtové podpoře kultury apod.

a systémovou finanční podporu umění. Nedává možnost a (finanční i časový) prostor pro náročnější dramaturgické programy a projekty, nepodporuje souvislý provoz kulturních institucí a brzdí tak rozvoj propracovaných uměleckých plánů. Neaplikování víceletého subvencování je patrně největším nedostatkem celého dotačního systému města Brna a je také velmi často kritizovaný⁵⁰. Do budoucna je tento problém zaveden jako prioritní cíl strategických dokumentů, aktualizujících oblast podpory kultury ve městě Brně. Tyto dokumenty⁵¹ však zároveň obhajují svoji pozici vůči Praze tím, že hlavní město má na svém území mnoho institucí, financovaných přímo ze státního rozpočtu a je navíc i krajem, z toho důvodu zaujímá specifickou pozici. Navíc zdůrazňují, že Brno vynakládá do oblasti zřizované scény – příspěvkových organizací, ve srovnání s dalšími městy (včetně Prahy), nejvíce prostředků ze svého rozpočtu na oblast kultury (v nominálních hodnotách i v přepočtu na obyvatele). Brno tak svou finanční podporu soustředí spíše do zřizované scény.

V problematice víceletých grantů je však, v kontextu s tématem bakalářské práce, nutné zmínit, do jaké míry jsou víceleté granty využívány pro výtvarné umění ve veřejném prostoru. Z analýzy výsledků grantového řízení města Prahy vyplynulo, že žádostí o víceletý grant bylo ze všech podaných žádostí ve všech zkoumaných letech nejméně. Víceleté financování je tedy pro podporu umění podstatné, avšak v oblasti umění ve veřejném prostoru, kde se jedná spíše o jednorázové akce, nehraje příliš velkou roli.

Ačkoliv město Brno (oproti Praze) nevydává natolik vyčerpávající množství dokumentů spravujících finanční podporu umění; ve svých rozvojových dokumentech v oblasti kultury předčí Prahu svým explicitním zaměřením na problematiku veřejného prostoru a umělecké produkce v něm. Tyto dokumenty⁵² zdůrazňují nedostatek malých galerií ve veřejném prostoru města, zaručují pokračování vystavování uměleckých děl v exteriéru města a podporu těchto výstav z městského rozpočtu, neboť jsou lákadlem pro turistický ruch a veřejnost vykazuje relativně velkou oblíbenost a návštěvnost těchto akcí⁵³. Strategické dokumenty vymezují i konkrétní cíl na zkvalitňování a rozvoj veřejných prostranství a uměleckých aktivit. Dokumenty zmiňují i legislativní

⁵⁰ Viz pozn. č. 48.

⁵¹ *Program rozvoje kultury města Brna a jeho evaluace a Souhrnná zpráva* tohoto dokumentu.

⁵² *Program rozvoje kultury města Brna a jeho evaluace, Programové prohlášení RMB na léta 2010-2014, Informační servis OK MMB 2011.*

⁵³ Dotazníkové šetření oblíbenosti jednotlivých kulturních akcí provedené v rámci dokumentu *Program rozvoje kultury města Brna a jeho evaluace* vykazuje oblíbenost 32,48 % (pro srov. galerie vykazují 37,31 %) a návštěvnost za rok na osobu průměrně 4x.

komplikaci k přístupu uměleckých aktivit do veřejných prostor, jíž jsou nároky na vysoký nájem za užití veřejných prostor. Rada města Brna ve svém programovém prohlášení 2010–2013 v oblasti výtvarného umění, deklaruje, že bude nadále podporovat stávající festivaly a projekty přinášející kulturu do ulic města a bude hledat možnosti jejich rozšíření. Město Brno navíc na svém území nepovažuje uměleckou produkci na veřejném prostranství jako žebrotu a je tedy povolena⁵⁴.

Závěrem si dovolím konstatovat – že ačkoliv jsou systémy udělování příspěvků na kulturní činnost z městských rozpočtů rozdílné a některé tyto rozdíly se zdají být pro efektivní podporu kultury a umění nedostačující a nevhodné – obě města si vzhledem ke svému postavení a velikosti, vedou v podpoře výtvarného umění ve veřejném prostoru relativně dobře⁵⁵, neboť je v posledních letech patrný stále více narůstající zájem o tuto problematiku z obou stran, účastnících se procesu podpory umění (instituce a žadatelé).

⁵⁴ Dle obecně závazné vyhlášky statutárního města Brna č. 11/2010, kterou se mění a doplňuje obecně závazná vyhláška statutárního města Brna č. 6/2010, k zabezpečení místních záležitostí veřejného pořádku, kterou se vymezují veřejná prostranství, na nichž se zakazuje žebrotu.

⁵⁵ S ohledem na počet podaných a schválených žádostí a objemem vynaložených finančních prostředků z jednotlivých rozpočtů odboru kultury.

6 Seznam použitých pramenů

Problematika umění ve veřejném prostoru je sice čím dál tím více aktuálnější, populárnější a více studována, tištěné literatury však stále není příliš mnoho, alespoň oproti rozsáhlému materiálu, jež je dostupný na internetu. Navíc se tato bakalářská práce zaměřuje na analýzu dokumentů, vydávaných institucemi působícími v oblasti finanční podpory kultury a umění, a tyto dokumenty jsou všechny zveřejněny na webových stránkách příslušných organizací. Z toho důvodu v následujícím seznamu použitých pramenů dominují webové odkazy nad tištěnými knihami.

Literatura

1. Bauman, Zygmunt: *Globalizace* (Důsledky pro člověka), Praha: Mladá fronta, 2000
2. Císař, Karel (ed.): *Brno Art Open / Sochy v ulicích 2011*, katalog výstavy, Brno: Dům umění města Brna, 2011
3. Debord, Guy: *Společnost spektaklu*, Praha: INTU, 2007
4. Foster, Hal et. al.: *Umění po roce 1900: Modernismus, antimodernismus, postmodernismus*, Praha: Sloart, 2007
5. Giddens, A.: *Sociologie*, Praha: ARGO, 1997
6. Gombrich, E. H.: *Příběh umění*, Praha: Mladá fronta, 1997
7. Harrison, Charles: *Art in Theory 1900-2000: An Anthology of Changing Ideas*, United States: Blackwell Publishing, 2003
8. Jeřábek, Hynek, *Úvod do sociologického výzkumu*, Praha: Karolinum, 1993
9. Kulka Tomáš, Ciporanov Denis (ed.): *Co je umění?*, Praha: Filosofická fakulta University Karlovy v Praze, 2010
10. Kupková, Marika: *Sochy v ulicích / Brno Art Open 2009*, katalog výstavy, Brno: Dům umění města Brna, 2009
11. Lacy, Suzanne (ed.): *Mapping the Terrain. New Genre Public Art*, California: Bay Press, 1995
12. Miles, Malcolm (ed.): *Art for Public Places - critical essays*, Winchester: Winchester School of Art Press, 1989
13. Molina, Jenifer: *Public spaces or privat places*, Cantembury: University of Cantembury, 2006

14. Murphy, R. F.: *Úvod do kulturní a sociální antropologie*, Praha: Sociologické nakladatelství, 2006
15. Pavlíčková, Kateřina (ed.): *Umělecké dílo ve veřejném prostoru*, katalog výstavy, Praha: Sorosovo centrum současného umění, 1997
16. Schmelzová, Radka: Site specific art: Lekce z landartu, performance a konceptuálního umění (s. 37-44), in *Art & Antiques*, č. 2, Praha: únor 2008
17. Smolíková, Marta: *Management umění*, Praha: VŠUP, 2008
18. Zuidervaart, Lambert, *Art in Public: Politics, Economics, and a Democratic Culture*, Cambridge: Cambridge University Press, 2010

Internetové zdroje

On-line články

1. Čiháková-Noshiro, Vlasta: *Analýza současné situace ve výtvarném (vizuálním) umění s důrazem na profesionální živé umění*, Sdružení výtvarných kritiků a teoretiků, Iniciativa pro kulturu, vytvořeno pro účely Koncepce účinnější podpory umění, Praha 2005. [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-04-01]. Dostupné z: <http://www.institutumeni.cz/res/data/000114.doc>
2. Hlaváček, Ludvík: Co hledá umění v ulicích? [online]. (© 2006–2012). [cit. 2013-06-05]. Dostupné z: <http://artlist.cz/?id=7200>
3. Hlaváček Ludvík: Veřejné umění. [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-06-05]. Dostupné z: <http://cca.fcca.cz/archiv-projektu/vyrocní-vystavy/1997/umeni-ve-verejnem-prostoru/>
4. Karous, Pavel: Vizualní umění ve veřejném prostoru v „Reálném kapitalismu“. [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-05-18]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/texty/vizualni-umeni-ve-verejnem-prostoru-v-realnem-kapitalismu>

5. Probst, M. Ursula: Urbanplay Vídeň a umění ve veřejném prostoru. [online]. (© 2008). [cit. 2013-04-13]. Dostupné z: https://www.divus.cz/umelec/article_page.php?item=1547
6. Tichá, Jana: Veřejný prostor jako soukromá věc. [online]. (© 2008). [cit. 2013-03-09]. Dostupné z: https://www.divus.cz/umelec/article_page.php?item=541
7. Nová podoba grantového systému města Brna. [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://www.brnokulturni.cz/tz-nova-podoba-grantoveho-systemu-mesta-brna-na-spadnuti>
8. Schmelzová, Radka: *Site specific art: Lekce z landartu, performance a konceptuálního umění*; Petříček, Miroslav: *Rozměry veřejného prostoru*; Blažek, Bohuslav: *Výtvarné umění a veřejné prostory*. [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-05-03]. Dostupné z: <http://tz.e-marie.cz/pdf/02.pdf>
9. Veřejný podstavec. [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-04-12]. Dostupné z: http://www.verejnypodstavec.com/aka_socha.html
10. Veřejný prostor v éře reálného kapitalismu - rozhovor s Pavlem Karousem. [online]. (© 1997–2013). [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.archiweb.cz/salon.php?action=show&id=10464&type=11>
11. Náš problém? Sochy do veřejných prostor vybírají úředníci - rozhovor s Pavlem Karousem. [online]. (© 2013). [cit. 2013-05-12]. Dostupné z: <http://www.lidovky.cz/problemy-prazskeho-verejneho-prostoru-ptejte-se-pavla-karouse-ps7-/odpovedi.asp?t=KAROUS>

12. Krajina reálného kapitalismu: Současné vizuální umění v českém veřejném prostoru. [online]. (© 2005–2012). [cit. 2013-05-17]. Dostupné z: <http://www.advojka.cz/archiv/2013/2/krajina-realneho-kapitalismu#forum>
13. Pražské sochy: Pusťte Pussy Riot!!! [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-05-20]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/texty/prazske-sochy-pustte-pussy-riot>
14. Karous, Petr: *Vizuální umění ve veřejném prostoru v „Reálném kapitalismu“*. [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-05-19]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/texty/vizualni-umeni-ve-verejnem-prostoru-v-realnem-kapitalismu>
15. Wittlich, Petr: *Sochařství pražských veřejných prostranství*. [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-04-7]. Dostupné z: <http://www.vetrelciavolavky.cz/texty/socharstvi-prazskych-verejnych-prostranstvi-0>
16. Hlavatý, Jan: *Performance a videoart* [online]. (© 2011). [cit. 2013-06-17]. Dostupné z: <http://www.hlavaty-jan.cz/umeni/performance-videoart.php>

On-line studijní materiály

1. Heřmanský, Martin: *Úvod do společenskovedních metod*. Kvalitativní analýza. [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-03-05]. Dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/enrol/index.php?id=614>
2. Kottová, Karin: Přednášky a prezentace k předmětu Galerijní animace, 2010–2012 [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-04-07]. Dostupné z:

<https://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?id=9585f839aaadc3a54ef790e1b7b496f2&tid=&do=predmet&kod=YBK008&skr=2010>

3. Novotná, Hedvika: *Úvod do společenskovedních metod*. Výzkumné strategie a projekt výzkumu: Kvalitativní strategie výzkumu. Techniky sběru dat: Nevěřivé techniky. [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-03-06]. Dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/enrol/index.php?id=614>
4. Polášková, Marie: *Tvůrčí zveřejňování, 2006–2010* [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-06-12]. Dostupné z: <http://tz.e-marie.cz/>
5. Prudký, Libor: *Empirický výzkum*. [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-03-07]. Dostupné z: <https://is.cuni.cz/studium/predmety/index.php?id=af1786d0dc949105620f2faa05ccb77e&tid=&do=predmet&kod=YBAKA36LI>
6. SWOT analýza současného stavu kultury v České republice, Ministerstvo kultury ČR, 2007. [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-04-08]. Dostupné z: http://www.mkcr.cz/assets/priprava-nove-kulturni-politiky/Anal_za_souasn_ho_stavu_kultury_v.doc
7. Šťovíčková-Jantulová, Magdalena: *Úvod do společenskovedních metod*. Kvantitativní výzkumná strategie, 2009/2010. [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-03-08]. Dostupné z: <http://moodle.fhs.cuni.cz/enrol/index.php?id=614>

On-line stránky

Webové odkazy (umění)

http://artslexikon.cz/index.php/Um%C4%9Bn%C3%AD_ve_ve%C5%99ejn%C3%A9m_prostoru [online]. (© 3. 6. 2013). cit. 2013-06-13]

<http://artforpublic.com/cs/projekty/umni-ve-veejnem-prostoru> [online]. (© 2012). [cit. 2013-06-13]

<http://cca.fcca.cz/archiv-projektu/galerie-artwall/> [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-05-15]

<http://artlist.cz/index.php?id=151> [online]. (© 2006-2012). [cit. 2013-06-16]

<http://artlist.cz/index.php?id=117> [online]. (© 2006-2012). [cit. 2013-06-16]

<http://artlist.cz/index.php?id=107> [online]. (© 2006-2012). [cit. 2013-06-16]

<http://artlist.cz/index.php?id=158> [online]. (© 2006-2012). [cit. 2013-06-16]

http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=150 [online]. (© 1999-2013). [cit. 2013-06-16]

Webové odkazy (zákony)

http://www.usoud.cz/dalsi-ustavni-zakony/?tx_ttnews%5Btt_news%5D=379&cHash=5cbe0056f7375fe333f07a418dbbcf88 [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-03-06].

<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2000&cz=128> [online]. (©1995-2013). [cit. 2013-03-06].

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=38419&nr=83~2F1990&rpp=15#local-content> [online]. (© 2013). [cit. 2013-03-06].

<http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&fulltext=Z%C3%A1kon~20o~20obecn%C4%9B~20prosp%C4%9B~C5%A1n%C3%BDch~20spole%C4%8Dnostech&nr=&part=&name=&rpp=15#seznam> [online]. (© 2013). [cit. 2013-03-06].

[http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=45558&fulltext=Z~C3~A1kon~20o~20n
adac~C3~ADch~20~20a~20nada~C4~8Dn~C3~ADch~20fondech&nr=&part=&name=&rpp=15#
ocal-content](http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=45558&fulltext=Z~C3~A1kon~20o~20n
adac~C3~ADch~20~20a~20nada~C4~8Dn~C3~ADch~20fondech&nr=&part=&name=&rpp=15#
ocal-content) [online]. (© 2013). [cit. 2013-03-06].

[http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=30446&fulltext=Obchodn~C3~AD~20z~
C3~A1kon~C3~ADk&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content](http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=30446&fulltext=Obchodn~C3~AD~20z~
C3~A1kon~C3~ADk&nr=&part=&name=&rpp=15#local-content) [online]. (© 2013). [cit.
2013-03-06].

Webové odkazy (různé)

<http://www.dotaceonline.cz/Page.aspx?SP=1181> [online]. (Datum poslední aktualizace
neuveдено). [cit. 2013-06-13]

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Dotace> [online]. (© 19. 4. 2013). [cit. 2013-06-14]

<http://www.rozpocetobce.cz/seznam-obci/554782-praha> [online]. (Datum poslední
aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-06-23]

<http://www.rozpocetobce.cz/seznam-obci/582786-brno> [online]. (Datum poslední
aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-06-23]

Webové stránky MK ČR

<http://www.mkcr.cz/profesionalni-umeni/granty-a-dotace/default.htm> [online]. (©
2007). [cit. 2013-05-25]

<http://www.mkcr.cz/granty-a-dotace/default.htm> [online]. (© 2007). [cit. 2013-05-25]

<http://www.mkcr.cz/scripts/detail.php?id=1286> [online]. (© 2007). [cit. 2013-05-21]

[http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-politika/statni-kulturni-politika-na-leta-2009-2014-
4892/](http://www.mkcr.cz/cz/kulturni-politika/statni-kulturni-politika-na-leta-2009-2014-
4892/) [online]. (© 2007). [cit. 2013-05-23]

<http://www.mkcr.cz/assets/priprava-nove-kulturni-politiky/zasadyKP.pdf> [online].
(Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-05-23]

<http://www.mkcr.cz/assets/autorske-pravo/07-1212000.pdf> [online]. (© 2007). [cit.
2013-06-15]

<http://www.mkcr.cz/cz/autorske-pravo/zakon/predpisy-zakonu-7611/> [online]. (© 2007). [cit. 2013-06-15]

Webové stránky MF ČR

http://www2012.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/zakon_o_sr.html [online]. (© 2005–2013). [cit. 2013-06-16]

<http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/monitoring/plneni-statniho-rozpoctu/2011> [online]. (© 2005–2013). [cit. 2013-06-24]

Webové stránky Jihomoravského kraje

<http://www.kr-jihomoravsky.cz/Default.aspx?ID=113451&TypeID=2> [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-06-22]

Webové stránky MHMP

<http://kultura.praha.eu/jnp/cz/granty/index.html> [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-03-16]

http://kultura.praha.eu/jnp/cz/vybor_komise_a_poradni_sbor/index.html [online]. (© 8. 12. 2011). [cit. 2013-05-11]

<http://kultura.praha.eu/jnp/cz/dokumenty/index.html> [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-05-20]

http://kultura.praha.eu/jnp/cz/o_odboru/rozpocet/index.html [online]. (© 8. 12. 2011). [cit. 2013-05-22]

http://www.praha.eu/jnp/cz/home/magistrat/jak_si_zaridit_mhmp/akce_na_verejnych_p_rostranstvich/index.html?pos=5 [online]. (© 12. 4. 2011). [cit. 2013-05-22]

http://www.urm.cz/uploads/assets/praha_pro_lidi/soubory/naplavky.pdf [online]. (Datum poslední aktualizace neuvedeno). [cit. 2013-06-12]

Webové stránky MMB

<http://www.brno.cz/sprava-mesta/magistrat-mesta-brna/usek-socialne-kulturni/odbor-kultury/> [online]. (© 8. 4. 2013). [cit. 2013-06-15]

<http://www.brno.cz/sprava-mesta/magistrat-mesta-brna/usek-socialne-kulturni/odbor-kultury/odbor-kultury-prehled-platne-legislativy/> [online]. (© 9. 4. 2011). [cit. 2013-06-15]

<http://www.brno.cz/sprava-mesta/magistrat-mesta-brna/usek-socialne-kulturni/odbor-kultury/program-rozvoje-kultury-mesta-brna/> [online]. (© 22. 1. 2013). [cit. 2013-06-21]

<http://www.brno.cz/brno-aktualne/tiskovy-servis/tiskove-zpravy/nove-zasady-pro-poskytovani-dotaci/> [online]. (© 7. 6. 2012). [cit. 2013-06-20]

<http://www.brno.cz/sprava-mesta/dokumenty-mesta/rozpocet/> [online]. (© 18. 2. 2011). [cit. 2013-06-22]

<http://www.brno.cz/sprava-mesta/dokumenty-mesta/rozpocet/plneni-rozpoctu-statutarniho-mesta-brna/vysledky-hospodareni-statutarniho-mesta-brna-za-i-ctvrtletiroku-2013/> [online]. (© 16. 5. 2013). [cit. 2013-06-22]